

Strategia rozwoju gminy Lniano

część II

Wizja, cele i kierunki rozwoju gminy

Spis treści

SYNTEZA ROZWOJU GMINY	3
ZAŁOŻENIA OGÓLNE WIZJI ROZWOJU	5
Okres obowiązywania strategii rozwoju.....	6
Finansowanie rozwoju gminy.....	6
Prognoza demograficzna jako podstawowe uwarunkowanie realizacji zadań własnych gminy.....	7
WIZJA ROZWOJU GMINY LNIANO	8
Priorytet rozwoju.....	9
Funkcjonowanie i rozwój gminy oraz realizacja interesów gminy w powiecie.....	9
Rozwój społeczny.....	12
Rozwój gospodarczy	22
Infrastruktura techniczna. Drogi i komunikacja.....	26
CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY	30
USPOŁECZNIE NIE PROCESU TWORZENIA STRATEGII	32
MONITORING STANU GMINY I POSTĘPÓW REALIZACJI STRATEGII	33

Projektant Strategii:
mgr Adam Stańczyk

SYNTEZA ROZWOJU GMINY

Gmina Lniano położona jest w zachodniej części powiatu świeckiego. Pod względem liczby mieszkańców oraz zajmowanej powierzchni, zaliczana jest do najmniejszych gmin powiatu i mniejszych w województwie. Siedziba gminy, dostępna za pomocą dosyć gęstej sieci dróg powiatowych i gminnych, a także za pomocą drogi wojewódzkiej, położona jest centralnie. Gmina cechuje się nieregularnym kształtem, który jednak ze względu na układ sieci osadniczej i komunikacyjnej, nie wpływa negatywnie na możliwości obsługi mieszkańców.

W strukturze gruntów dominują użytki rolne, zajmujące ponad 60% ogólnej powierzchni. Przydatność gruntów dla produkcji rolniczej jest niska, a wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej należy do najgorszych w zachodniej części województwa. Dominuje kompleks żytni słaby.

Wskaźnik lesistości, wynoszący niespełna 30% lokuje gminę wśród obszarów przeciętnie zalesionych, ale jest wyższy od przeciętnego.

Na terenie gminy najpowszechniej występuje krajobraz równiny, związany genetycznie z sandrem Borów Tucholskich, równiną morenową oraz równinami biogennymi (powstałymi z zarastania jezior). Ważniejsze wyniesienia terenu obserwowane są w okolicach Jędrzejewa oraz Błędzimia. Większość gminy leży na wysokości około 100 - 110 m n.p.m. Gmina położona jest w dorzeczu Wisły (zlewni Wdy), a główne ciek na jej terenie to rzeki Mukrz i Ryszka. Wskaźnik jeziorności oceniany jest na około 2-3% powierzchni ogólnej. Na terenie gminy jest 11 jezior, z których największe to: Ostrowite, Błędziskie (o głębokości 34 m), Lubodzież i Dąbrowa, zajmujące powierzchnię odpowiednio: 57,5; 51,0; 40,0 i 30,0 ha.

Niewielka powierzchnia w północnej części gminy wchodzi w skład Wdeckiego Parku Krajobrazowego oraz otuliny Parku, natomiast fragmenty zachodniej części leżą w Śliwickim Obszarze Krajobrazu Chronionego. Łącznie obszary prawnie chronione zajmują na terenie gminy niespełna 23% ogólnej powierzchni, co w tej części województwa jest wskaźnikiem niskim. Północna część gminy została niedawno włączona do sieci Natura 2000 (w ramach dyrektywy ptasiej).

Gmina charakteryzuje się raczej korzystnie rozwiniętą siecią osadniczą. Składa się ona z 16 miejscowości wchodzących w skład 11 sołectw, z których aż 9 liczy ponad 200, a 6 ponad 300 mieszkańców. Wszystkie sołectwa liczące ponad 200 mieszkańców, ze względu na prezentowany potencjał demograficzny zaliczyć należy do grupy rozwojowych. Miejscowość gminna, zamieszkiwana przez ok. 1,2 tys. osób zaliczana jest do większych wsi w skali województwa, natomiast Błędzim (ok. 630 mk) do grupy średnich.

Struktury ludności wykazują relatywnie korzystne wskaźniki. Liczba ludności stagnuje, co jest wynikiem minimalnych bezwzględnych wartości przyrostu naturalnego i ruchu migracyjnego. Prognoza demograficzna wykazuje, iż do 2020 gmina cechować się będzie nieznacznymi zmianami liczby ludności, nastąpią natomiast znaczne zmiany jej struktury wiekowej - należy spodziewać się sukcesywnego wzrostu liczby ludności starszej i spadku udziału dzieci i młodzieży.

Obsługa mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej jest skoncentrowana w większości w siedzibie gminy. Ze względu na mały obszar gminy, usługi są łatwo dostępne. Niekorzystnym uwarunkowaniem w zakresie kształtowania jakości życia mieszkańców, jest słabszy od przeciętnych rozwój usług, przede wszystkim opieki przedszkolnej, placówek kulturalnych (poza biblioteką), a także bardzo słaba aktywność społeczna, mierzona funkcjonowaniem stowarzyszeń, organizacji, związków, itp.

Gmina w ostatnich latach notuje pogorszenie wskaźników przedsiębiorczości, co jest winą stagnacji przedsiębiorczości w gminie, podczas gdy w innych gminach ciągle ma miejsce zwiększanie liczby firm. Obiektywny wskaźnik nie wyróżnia gminy negatywnie na tle innych obszarów wiejskich powiatu, ale

porównanie dynamiki świadczy na niekorzyść i jest powodem niepokoju. Zakłady przetwórstwa mięsnego „Viola”, będące głównym przedsiębiorstwem na terenie gminy, zaliczają się do rozpoznawalnych zakładów w branży i są swoistym „ambasadorem gminy”, gdyż są powszechnie kojarzone z nazwą gminy, a dodatkowo odbierane pozytywnie. Rolnictwo na terenie gminy, pomimo niesprzyjających warunków, jest podstawową funkcją. Przy braku danych, w ocenie potencjału rolnictwa należy bazować na dostępnych przesłankach. Pozwalają one sytuować gminę wśród zaznaczających się producentów żywności w powiecie - znaczenie gminy jest tu wyraźnie większe, niż to wynikające z udziału w powierzchni, czy liczbie mieszkańców powiatu. Gmina posiada możliwości rozwoju turystyki, jednak podkreślić należy, że sąsiednie obszary ze względu na bardzo duże walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, stanowią bardzo poważną konkurencję w pozyskiwaniu turystów. Obecnie potencjał turystyczny gminy (mierzony bazą) jest niewielki. Ze względu na uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów działalności turystycznych, funkcja ta może być perspektywicznie traktowana jako uzupełniające źródło dochodów dla części mieszkańców gminy.

Komunikacja drogowa na terenie gminy realizowana jest przez dwie drogi wojewódzkie oraz dosyć gęstą sieć dróg powiatowych i gminnych. Drogi najwyższej rangi charakteryzują się raczej dobrym stanem technicznym, choć część dróg powiatowych jest zbyt wąska. Przez teren gminy biegnie linia kolejowa drugorzędowego znaczenia Grudziądz - Laskowice Pomorskie - Tuchola - Chojnice, na której zlokalizowano 1 przystanek. Komunikacja kolejowa nie funkcjonuje zbyt dobrze i nie wystarcza dla prawidłowej obsługi ludności. Gmina charakteryzuje się niewystarczająco dobrą dostępnością w komunikacji publicznej (PKS) z ośrodka powiatowego. Mieszkańcy sygnalizują kłopoty w dostępności do Świecia. Gmina jest prawie w całości zwodociągowana, natomiast sieć kanalizacyjna (tworzona na bazie powstałej w początku lat 90-tych oczyszczalni w Lnianku) obejmuje około 60% ludności, co na obszarach wiejskich jest wskaźnikiem wysokim. Potencjalnie na terenie gminy istnieje możliwość rozwoju sieci gazowej, na bazie gazociągu wysokiego ciśnienia przebiegającego w południowej części gminy.

Przeprowadzone analizy wskazują, że dominującą funkcją gminy Lniano jest rolnictwo. Zaznacza się udział funkcji pozarolniczych - oprócz lokalnej przedsiębiorczości, w badaniu ankietowym mieszkańcy wykazują na dosyć dużą skalę wyjazdów do pracy. Należy przypuszczać, że w kolejnych latach znaczenie rolnictwa utrzyma się, a szansą na odpływ nadmiaru siły roboczej z rolnictwa, a także na wchłonięcie znacznego napływu młodej ludności do grupy produkcyjnej, jest dalszy rozwój przedsiębiorczości oraz utrzymywanie wyjazdów do pracy do sąsiednich miejscowości (głównie Świecia). Należy także wspierać wszelkie inicjatywy na rzecz rozwoju działalności leśnych i przetwórstwa drewna oraz na rzecz rozwoju turystyki, w tym agroturystyki, jednak mało prawdopodobne jest, by w następnych latach funkcja turystyczna odgrywała znaczącą rolę.

Reasumując, najważniejsze uwarunkowania rozwoju gminy, które będą determinowały kierunki i charakter zmian w kolejnych latach, to:

1. rolniczy charakter - co samo w sobie nie ma ani pozytywnego ani negatywnego wpływu, wyznacza jedynie kierunek rozwoju gminy;
2. bliskość Świecia - co sprzyja dostępności miasta (i jest uwarunkowaniem jednoznacznie pozytywnym, także uwzględniając wysoki potencjał Świecia, które należy do prężniejszych miast powiatowych), ale równocześnie niewystarczający stan rozwoju połączeń komunikacji publicznej, co powoduje, że dla niezmotoryzowanych mieszkańców oraz mieszkańców miejscowości nie obsługiwanych przez PKS, dostęp do miasta jest utrudniony - teoretycznie to negatywne uwarunkowanie może zostać przezwyciężone (zmiana organizacji przewozów PKS),
3. mała powierzchnia i mała liczba mieszkańców, co rzutuje negatywnie na możliwości rozwoju w niektórych aspektach (np. rozwój przedsiębiorczości, koszty funkcjonowania usług publicznych) - jest to zagadnienie, którego fizycznie nie można przezwyciężyć, ale teoretycznie możliwe jest łagodzenie skutków (poprzez przeznaczanie większych nakładów na zadania własne),

4. prognoza demograficzna, wskazująca na postępujące starzenie społeczności - jest to uwarunkowanie, które wyznacza niezbędne kierunki działań, w celu przystosowania gminnej infrastruktury do funkcjonowania w warunkach zupełnie innego, niż obecnie zapotrzebowania; jest to uwarunkowanie powszechne i dotyczy wszystkich gmin.

Sytuacja społeczno-gospodarcza oraz uwarunkowania zewnętrzne funkcjonowania gminy wskazują, że nie jest możliwe zidentyfikowanie tu jednoznacznych szans i zagrożeń oraz mocnych i słabych stron, w rozumieniu teorii analizy SWOT. Znaczna część determinant rozwoju ma charakter w praktyce niezmienny w wyniku działań administracji gminnej - są to uwarunkowania zewnętrzne lub obiektywne, których nie można zmienić, a co najwyżej próbować adaptować funkcjonowanie gminy do charakteru ich zmian. Podstawową szansą rozwoju gminy wydaje się być prawidłowa realizacja zadań własnych gminy, z nastawieniem przede wszystkim na aktywizację społeczną, informatyzację i edukację. Tak jak w przypadku innych małych gmin, nie posiadających cech szczególnie sprzyjających rozwojowi, podstawowym kapitałem rozwoju powinno być dobrze wykształcone i zaangażowane społeczeństwo oraz prawidłowo zarządzana przestrzeń.

ZAŁOŻENIA OGÓLNE WIZJI ROZWOJU

Niniejsze opracowanie stanowi „Strategię rozwoju gminy Lniano”, a więc:

- przedstawia "wizję rozwoju", czyli opis zamierzanego, przyszłego stanu rozwoju gminy, realizującego aspiracje władz i mieszkańców gminy przy uwzględnieniu zarówno pozytywnych (szans, mocnych stron), jak i negatywnych (zagrożeń, słabych stron) uwarunkowań rozwoju;
- przedstawia zapis celów rozwoju oraz kierunków działań, które należy podjąć i realizować dla osiągnięcia założonego-przyszłego stanu rozwoju.

Strategia rozwoju gminy została opracowana w okresie wiosna-jesień 2009. W toku prac nad Strategią, wykonano następujące analizy poprzedzające niniejszą - zasadniczą część opracowania:

- Diagnozę stanu rozwoju gminy – czyli kompleksową analizę bieżącego stanu oraz wewnętrznego potencjału rozwoju gminy, jak też zewnętrznych uwarunkowań wpływających na ten rozwój,
- Raport z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy (w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych uzyskano bardzo szeroką ocenę bieżącego stanu różnych aspektów funkcjonowania gminy oraz sugestie działań, które należy podjąć dla realizacji najważniejszych potrzeb gminy – uzyskano aż 236 ankiet).

Obydwa opracowania (opublikowane w formie autonomicznych zeszytów) stanowią integralną część Strategii i były wykonane na potrzeby identyfikacji najważniejszych uwarunkowań, problemów, szans, zagrożeń oraz potrzeb rozwoju gminy.

Proces prac nad Strategią był uspołeczniony - oprócz badania ankietowego wśród mieszkańców gminy, powołano Społeczną Radę Konsultacyjną - grupującą lokalnych liderów, przedstawicieli instytucji w największym stopniu odpowiedzialnych za rozwój gminy, przedstawicieli przedsiębiorców, mieszkańców, administracji publicznej. Rada odbyła dwa posiedzenia poświęcone dyskusji na temat stanu, uwarunkowań rozwoju i przyszłości gminy.

Strategia rozwoju uwzględnia ogół zagadnień, które są istotne dla prawidłowego rozwoju gminy i zapewnienia wysokiej jakości życia jej mieszkańców. Uwzględnia więc:

- zadania leżące w kompetencjach samorządu gminnego,
- zadania leżące w kompetencjach samorządu powiatowego,
- zadania leżące w kompetencjach samorządu wojewódzkiego,
- zadania leżące w kompetencjach różnego rodzaju instytucji sektora publicznego (lub związanych z

wykonywaniem zadań na rzecz mieszkańców), podmiotów gospodarczych, stowarzyszeń i organizacji społecznych, itp.,

- zadania związane z aktywnością społeczną mieszkańców, ich przedsiębiorczością, tożsamością lokalną, zainteresowaniem sprawami rozwoju lokalnego.

Okres obowiązywania strategii rozwoju

Nie wyznacza się terminu (horyzontu) realizacji zapisanych w strategii: wizji, a także poszczególnych celów i kierunków rozwoju. Wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju należy traktować jako usystematyzowany wyraz woli i aspiracji dotyczących zamierzeń dalszego rozwoju. Kierunki działań obejmują całość zagadnień, które muszą być zrealizowane lub realizowane dla zapewnienia optymalnego stanu rozwoju. Poszczególne kierunki działań są traktowane jako równorzędne (pod względem celowości realizacji i tempa realizacji) i będą podejmowane w bieżącej działalności samorządu w zależności od aktualnych potrzeb, uwarunkowań i możliwości realizacji.

Brak horyzontu czasowego obowiązywania i/lub aktualności wizji, celów i kierunków rozwoju wynika z faktu, iż będą one ważne i aktualne do czasu stwierdzenia wystąpienia nowych istotnych uwarunkowań (wymuszających zmiany priorytetów, celów lub kierunków rozwoju) lub do czasu realizacji postawionych zadań. Ze względów technicznych (związanych z finansowaniem rozwoju), wizję rozwoju dostosowano do obowiązującego obecnie w polityce regionalnej okresu programowania - obejmującego lata 2007-2013. Po tym okresie pożądana będzie weryfikacja ustaleń strategii w celu aktualizacji kierunków rozwoju gminy oraz ich dostosowania do nowych warunków finansowania rozwoju.

Finansowanie rozwoju gminy

Rozwój gminy, a więc także wdrażanie ustaleń Strategii rozwoju, w kolejnych latach finansowany będzie z:

- środków własnych Gminy
- środków Unii Europejskiej dostępnych w ramach programów dofinansowania różnych aspektów rozwoju
- środków budżetu Państwa (bezpośrednio i pośrednio, na dwóch płaszczyznach - poprzez finansowanie zadań należących do Państwa, jak np. Lasów Państwowych oraz spółek zależnych od Państwa, jak na przykład infrastruktury kolejowej; także poprzez subwencje i dotacje do budżetu Gminy)
- środków budżetu Województwa (dwie płaszczyzny - jako środki na realizację zadań własnych oraz jako dotacje do inwestycji gminnych)
- środków budżetu Powiatu (realizacja zadań własnych)
- środki funduszy celowych jak: funduszu ochrony środowiska, funduszu pracy, funduszu osób niepełnosprawnych, inne
- środki inwestorów prywatnych.

W finansowaniu rozwoju gminy zaznacza się cezura roku 2013, gdy zmieniają się zasady finansowania rozwoju regionalnego (zakończenie obecnego i rozpoczęcie kolejnego, okresu programowania). Szczegóły finansowania rozwoju po roku 2013 nie są obecnie znane. Do roku 2013 zakłada się realizację inwestycji gminnych (poza środkami własnymi) głównie przy wsparciu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz zakłada się możliwość wykorzystania środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Projekty społeczne mogą być finansowane za pomocą Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Po roku 2013 mogą wystąpić istotne zmiany w dostępie do środków unijnych przeznaczanych na zadania infrastrukturalne. Będzie to jednak uwarunkowanie obiektywne - wspólne dla wszystkich gmin. W przypadku tak małych gmin trudno liczyć na znaczące zaangażowanie środków

mieszkańców, natomiast należy dążyć do pozyskiwania inwestorów zewnętrznych, skłonnych do rozwoju działalności gospodarczych w gminie.

Prognoza demograficzna jako podstawowe uwarunkowanie realizacji zadań własnych gminy

Ważnym uwarunkowaniem rozwoju gminy - podstawowym w kontekście realizacji zadań własnych samorządu gminnego (ale także zapotrzebowania na zadania powiatu generowane przez mieszkańców gminy), jest prognoza demograficzna. Przeprowadzona analiza ruchu naturalnego i migracyjnego oraz struktur ludności, pozwala na opracowanie prognozy rozwoju ludności gminy.

Na terenie gminy Lniano najważniejsze przesłanki kierunków rozwoju demograficznego są następujące:

1. Ze względu na małą liczbę mieszkańców, wiele procesów demograficznych w gminie cechuje się przypadkowością przebiegu i nie jest możliwe jednoznaczne określenie tendencji rozwojowych.
2. Przyjmuje się, że ruchy migracyjne nie będą miały zbyt dużego wpływu na kształtowanie liczby ludności, ponieważ bezwzględne saldo będzie małe - prawdopodobnie w okresie wieloletnim będzie ujemne, ale o niewielkich wartościach.
3. Zakłada się wzrost liczby urodzeń, przy utrzymywaniu jeszcze przez okres około dekady relatywnie niskich wskaźników zgonów. W kolejnych latach poziom zgonów będzie wyższy.
4. Ogólna liczba mieszkańców będzie zbliżona do obecnej – zakłada się możliwość niewielkich fluktuacji, ale w okresie dekady nie należy spodziewać się zmian większych niż +/- 200 osób. W roku 2020 prawdopodobna liczba mieszkańców gminy wyniesie około 4,0 - 4,2 tys. osób. Infrastrukturę obsługi ludności w gminie (w szczególności w ośrodku gminnym) należy dostosować do możliwości obsługi takiej liczby mieszkańców.
5. Istotne zmiany zajdą w zakresie struktur wieku – przewidywane kierunki rozwoju przedstawiono w tabeli.

Tabela. Prognoza rozwoju poszczególnych grup wiekowych

grupa wiekowa	stan obecny	2015	2020	2025
wiek przedszkolny	120	140	120	110
wiek szkoły podstawowej	320	320*	280	240
wiek gimnazjum	210	180	150	130
zapotrzebowanie na szkoły ponadgimnazjalne generowane przez gminę	170	150	110	130
wiek produkcyjny	2600	2700	2700	2600
wiek poprodukcyjny	550	600	750	900

* uwzględniono wejście 6-latków do grupy szkoły podstawowej (7, a nie 6 roczników)

Źródło: Obliczenia własne

Przewidywane dla poszczególnych grup wiekowych zmiany liczebności, implikują następujące problemy:

1. W dalszym stopniu utrzymywać się będzie wysoka liczebność grupy produkcyjnej. Należy więc uwzględniać duże zapotrzebowanie na pracę i dosyć wysoki trwały poziom bezrobocia.
2. Przewiduje się utrzymywanie wysokiego zapotrzebowania na usługi przedszkolne.
3. Przewiduje się spadek liczebności grupy uczęszczającej do szkoły podstawowej. Być może pojawi się problem optymalizacji sieci szkół.
4. Przewiduje się znaczący spadek liczebności grupy uczęszczającej do gimnazjum. W 2020 liczba uczniów w wieku gimnazjalnym tylko nieznacznie przekroczy 100, co podważa sens samodzielnego funkcjonowania gimnazjum.
5. Obserwowany będzie sukcesywny silny wzrost liczebności grup starszych. Należy dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej ukierunkowanej do tej grupy. Niezbędna jest likwidacja barier architektonicznych oraz tworzenie łatwo dostępnej komunikacji publicznej.

WIZJA ROZWOJU GMINY LNIANO

Nadrzędnym celem rozwoju gminy jest zapewnienie jak najlepszych warunków życia, a więc podstawowym założeniem w planowaniu rozwoju gminy - dążenie do osiągnięcia satysfakcjonujących (realizujących aspiracje mieszkańców i władz) standardów w dziedzinach, które mają wpływ na jakość życia.

Aspiracją władz gminy i mieszkańców jest, by w wyniku podejmowanych działań, gmina Lniano była w przyszłości:

- obszarem o dobrych warunkach życia mieszkańców, mierzonych dostępem do podstawowej infrastruktury społecznej i technicznej oraz jakością tej infrastruktury;
- obszarem o znacznie wyższej aktywności społecznej, przejawiającej się wyraźnie większym zaangażowaniem mieszkańców w sprawy rozwoju lokalnego, stowarzyszania się, wspólnego podejmowania przedsięwzięć istotnych dla gminy i poszczególnych jej miejscowości; rozwój aktywności społecznej jest jednym z głównych zadań w najbliższych latach, a priorytetem dla samorządu gminnego jest rozwój bazy służącej tej aktywności (zagospodarowanie wolnego czasu poprzez kulturę, sport, rozrywkę, kultywowanie lokalnych tradycji) oraz wspieranie wszelkich inicjatyw z dziedziny aktywności społecznej;
- obszarem o dobrej sytuacji gospodarczej – prognoza demograficzna (zakładająca utrzymywanie wysokiego poziomu liczebności grupy produkcyjnej) wskazuje, że problemem gminy pozostanie wysokie zapotrzebowanie na pracę; gmina wykazuje pewne symptomy nasycenia przedsiębiorczości, nie zakłada się więc łatwego i szybkiego wzrostu liczby firm, ale zakłada się podejmowanie działań na rzecz wyznaczania terenów inwestycyjnych, wprowadzania ułatwień dla inwestorów, współpracy władz z mieszkańcami w kierunku lepszego przygotowania do potrzeb rynku pracy (np. w zakresie edukacji i pomocy początkującym przedsiębiorcom);
- obszarem o dobrej dostępności komunikacyjnej – jednym z podstawowych warunków pomyślnego rozwoju gminy, jest zapewnienie mieszkańcom możliwości łatwego dostępu do miast - zwłaszcza Świecia i Tucholi, ale także Bydgoszczy i Grudziądza. „Łatwy dostęp” należy rozumieć jako dużą („wystarczającą”) liczbę połączeń, krótki czas jazdy, korzystne taryfy opłat (tak, by koszty nie stanowiły bariery w mobilności). Wspierane będą wszelkie inicjatywy na rzecz rozwoju komunikacji autobusowej prywatnych przewoźników (uzupełniających ofertę PKS). Zagadnienie to wykracza poza możliwości gminy, ale problem ten dotyczy także innych gmin powiatu (a także sąsiedniego powiatu tucholskiego) - samorząd gminy Lniano będzie więc podejmował działania na rzecz współpracy gmin w tej dziedzinie i wspólnego lobbowania we władzach wojewódzkich na rzecz uregulowania tego problemu na szczeblu ogólnowojewódzkim. Dostępność komunikacyjna będzie osiągnięta także poprzez modernizację dróg wszystkich kategorii, w tym zwłaszcza dróg powiatowych, obsługujących największą część mieszkańców powiatu oraz dróg gminnych (prezentujących najgorszy stan techniczny);
- obszarem w coraz większym stopniu zintegrowanym z sąsiednimi gminami powiatu - wiele zagadnień istotnych dla rozwoju gminy wykracza poza kompetencje lub możliwości finansowe samorządu gminnego. Gmina Lniano jest i pozostanie jednostką o małej liczbie mieszkańców i związanym z tym stosunkowo małym potencjałem i możliwościami. Zakłada się więc daleko idącą współpracę z sąsiednimi gminami oraz z powiatem świeckim na rzecz wspólnego rozwiązywania problemów, które dla tej części powiatu są wspólne dla wszystkich gmin.

W planowaniu rozwoju gminy, zakłada się, że gmina Lniano pozostanie obszarem rolniczym - w którym wciąż znaczna część mieszkańców będzie się utrzymywała z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Warunki rozwoju rolnictwa będą więc miały bezpośredni wpływ na poziom dochodów ludności gminy. Dążenie do rozwoju przedsiębiorczości nie oznacza, że działalności rolnicze będą traktowane jako „mniej ważne” przy podejmowaniu decyzji dotyczących kształtowania rozwoju. Ogół działań podejmowanych

na rzecz rozwoju gminy będzie się przyczyniać także do poprawy warunków gospodarowania i poprawy jakości życia ludności związanej z rolnictwem.

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców gminy będzie się odbywało poprzez:

- prawidłową realizację zadań własnych samorządu gminnego, w tym zwłaszcza podjęcie działań na rzecz rozwoju działalności służących zagospodarowaniu wolnego czasu, przez kulturę, sport, rozrywkę, folklor, ale także poprzez właściwą realizację zadań w zakresie dostępu i jakości pozostałej infrastruktury społecznej i technicznej - należy tu wymienić zadania związane z edukacją, opieką przedszkolną, podstawową ochroną zdrowia, stwarzaniem warunków do rozwoju przedsiębiorczości, infrastrukturą wodno-kanalizacyjną i zapewnieniem właściwego stanu dróg gminnych; bardzo ważnym zagadnieniem jest także tworzenie i utrzymywanie oraz estetyzacja przestrzeni publicznych (wspólnych);
- stworzenie warunków do rozwoju internetu oraz upowszechnienie usług teleinformatycznych; rozwój technologii informatycznych dotyczyć będzie zarówno usług komercyjnych, jak też wprowadzenie rozwiązań typu e-urząd w administracji publicznej,
- prawidłową realizację zadań własnych samorządu powiatowego – należy tu wymienić przede wszystkim szkolnictwo ponadgimnazjalne oraz specjalistyczną opiekę zdrowotną, a także stan dróg powiatowych (szczególnie ważnych dla obsługi mieszkańców),
- podejmowanie działań na rzecz współpracy z sąsiednimi gminami – specyfika gmin tej części powiatu powoduje, iż są one zbyt małymi jednostkami by zapewnić realizację niektórych ważnych dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego aspektów, ale w ramach wspólnych działań stanowią wystarczający dla ich realizacji potencjał,
- zapewnienie właściwej dostępności komunikacyjnej (w tym przede wszystkim funkcjonowania komunikacji publicznej) – zarówno w układzie wewnątrzpowiatowym (lepszą dostępność siedziby powiatu), jak też w układzie ponadpowiatowym (lepszą dostępność z gminy do innych miast),
- utrzymanie wysokiego stanu środowiska przyrodniczego,
- poprawę konkurencyjności gminy w powiecie – a więc stworzenie korzystniejszych, niż w innych gminach, warunków inwestowania,
- partycypację w środkach umożliwiających dofinansowanie przedsięwzięć rozwojowych,
- promocję oraz kreowanie pozytywnego wizerunku gminy.

Priorytet rozwoju

W związku ze zdiagnozowanymi potrzebami, priorytetem rozwoju gminy jest rozwój społeczny, realizowany przede wszystkim przez rozwój oferty kultury, wzrost aktywności społeczeństwa, właściwą realizację potrzeb edukacyjnych, w tym opieki przedszkolnej, a także upowszechnienie internetu.

Uzupełniające znaczenie mają: rozwój infrastruktury technicznej, w tym zwłaszcza kanalizacji i dróg lokalnych oraz rozwój przedsiębiorczości, przede wszystkim poprzez wyznaczenie terenów inwestycyjnych oraz poprawę przygotowania mieszkańców do podejmowania pracy i rozwój postaw pro-zatrudnieniowych.

Funkcjonowanie i rozwój gminy oraz realizacja interesów gminy w powiecie

Prawidłowe funkcjonowanie gminy jest w dużym stopniu zależne od właściwej realizacji zadań powiatowych. Do najważniejszych zadań powiatu, mających wpływ na codzienne życie mieszkańców gminy zaliczyć należy:

- prowadzenie szkolnictwa ponadgimnazjalnego,
- prowadzenie szpitala powiatowego oraz specjalistycznej służby zdrowia,
- utrzymanie dróg powiatowych,
- stymulacja rynku pracy (działalność Powiatowego Urzędu Pracy).

Mniejsze znaczenie mają inne zadania należące do poziomu powiatowego.

Podkreślić należy, że w zakresie wielu spraw, normowanych administracyjnie oraz całkowicie nie związanych z administracją - komercyjnych, gmina jest silnie uzależniona od Świecia. Całkowita zależność dotyczy usług publicznych o charakterze ponadlokalnym (przede wszystkim wspomniane szkolnictwo, służba zdrowia, kultura), jak też wyspecjalizowanego handlu i ponadstandardowych usług. Tak silne związki z siedzibą powiatu są całkowicie naturalne. Świecie odgrywa szczególną rolę w funkcjonowaniu gminy także dlatego, że w przeciwieństwie do innych części województwa, sieć miast jest tu niezwykle słabo rozwinięta i mieszkańcy mają bardzo małą możliwość korzystania z usług innych ośrodków (tylko niewielka część mieszkańców ma możliwość realizacji tych potrzeb także w Tucholi). W świetle powyższego, podstawowe znaczenie dla prawidłowej obsługi mieszkańców, ma więc zapewnienie dobrej komunikacji publicznej ze Świeciem – umożliwiającą swobodny dostęp do miasta z terenu całej gminy.

Gmina jest obecnie i pozostanie jednostką bardzo małą - znaczenie gminy w ogólnym potencjale powiatu jest niewielkie i w zależności od zagadnienia i możliwości kwantyfikacji potencjału, wynosi co najwyżej kilka procent. Wynika to z obiektywnie małej liczby mieszkańców i małej powierzchni gminy, ale także z faktu, że powiat świecki jest jednostką składającą się z niezwykle dużej liczby gmin. Duża liczba gmin powoduje, że interesy poszczególnych gmin przestają być dostrzegalne, a znaczenie małych gmin jest tym bardziej niewielkie. Kilka gmin w powiecie prezentuje wyraźnie wyższy potencjał i ma korzystniejszą dla realizacji własnych interesów, pozycję w powiecie.

Właśnie ze względu na mały potencjał, budowanie atrakcyjności gminy powinno się opierać na wykorzystaniu cech jakościowych (osiągnięcie przewagi jakościowej), a nie ilościowych (gdyż pod względem skali potencjału i zjawisk zachodzących w gminie, jak wykazano wcześniej, gmina nie ma szans na wyróżnienie się). Gmina może więc konkurować z innymi obszarami przede wszystkim poprzez:

- lepszy rozwój infrastruktury,
- lepsze przygotowanie w zakresie terenów inwestycyjnych,
- zamieszkiwanie przez społeczeństwo lepiej przygotowane do potrzeb rynku pracy,
- lepszą ofertę z zakresu turystyki i rekreacji (w tej dziedzinie gmina nie ma szans konkurowania w zakresie tradycyjnych walorów turystycznych, ale może rozwinąć np. ofertę „drugich domów” dla mieszkańców Grudziądza czy Bydgoszczy).

Zagadnieniem specyficznym dla tej części powiatu świeckiego jest sąsiedztwo kilku gmin o stosunkowo małej liczbie mieszkańców, małym ogólnym potencjale społeczno-gospodarczym i małym znaczeniu w powiecie, przy całkowitym uzależnieniu od Świecia w zakresie funkcji ponadlokalnych. Problem ten dotyczy gmin Lniano, Drzycim, Bukowiec i Świekatowo - pod względem liczby mieszkańców są to najmniejsze gminy powiatu - razem liczą niespełna 18 tys. osób i zajmują powierzchnię ok. 370 km kw. Odległości pomiędzy siedzibami tych 4 gmin nie przekraczają 20 km (najczęściej są znacznie mniejsze). Maksymalna rozciągłość w osi północ-południe wynosi ok. 25 km, a w osi wschód zachód - ok. 15 km, ale większość miejscowości i mieszkańców skupionych jest na znacznie mniejszej powierzchni.

Stwarza to wyjątkowe warunki do zawiązywania współpracy między tymi gminami w celu wspólnego prowadzenia zadań ponadlokalnych (wykraczających poza zadania własne gmin) ale istotnych dla ich rozwoju. Uwzględniając fakt, że Świecie w stosunku do obszaru powiatu jest położone skrajnie acentralnie, dostępność miasta z niektórych części powiatu jest utrudniona (duże odległości, słabość funkcjonowania PKS), co sprzyja ideom lokowania takich działalności także poza Świeciem.

Powyższa sytuacja stwarza dogodne warunki dla rozwoju na obszarach wiejskich niektórych działalności o charakterze powiatowym (uzupełnienie oddziaływania Świecia w celu umożliwienia mieszkańcom łatwiejszego do nich dostępu). Każda z gmin powiatu jest zbyt mała, by samodzielnie rozwijać tego typu przedsięwzięcia, ale przy współpracy kilku gmin ich potencjał ludzki staje się dla tego typu zadań

wystarczający, a mała powierzchnia gmin powoduje, że dostęp do tego typu infrastruktury byłby dogodny. Współpraca miałyby więc polegać na łączeniu sił w zakresie tworzenia, lobbowania we władzach powiatowych i wojewódzkich na rzecz wsparcia, ewentualnego utrzymywania instytucji o charakterze ponadlokalnym, skierowanych do obsługi mieszkańców kilku sąsiadujących małych gmin.

Współpraca mogłaby dotyczyć następujących sfer:

- szkolnictwa ponadgimnazjalnego,
- różnych form szkolnictwa dla dorosłych (zarówno tradycyjne szkoły, jak też różnego rodzaju kursy i szkolenia),
- lecznictwa specjalistycznego (np. rozwinięcia na bazie jednej z gminnych przychodni, gabinetów specjalistycznych),
- wybranych rodzajów działalności kulturalnych,
- utworzenia inkubatora przedsiębiorczości,
- utworzenie centrum informacji i koordynacji turystycznej,
- w przyszłości (w perspektywie 10-15 lat) – wraz ze zmianami struktur wiekowych, przede wszystkim spadkiem liczby dzieci i młodzieży i postępującym wzrostem liczby ludności starszej – takie porozumienia międzygminne mogłyby się zajmować także realizacją części zadań własnych gmin – np. prowadzeniem ponadgminnego gimnazjum (w małych gminach liczba dzieci w wieku gimnazjalnym będzie bardzo mała) oraz działalności na rzecz osób starszych (opieka medyczna, opieka socjalna, zapewnienie możliwości zagospodarowania wolnego czasu – np. atrakcji kulturalnych).

Szczególnie korzystne predyspozycje dla realizacji wymienionych powyżej zadań wspólnymi siłami wykazują właśnie gminy: Lniano, Drzycim, Bukowiec i Świekatowo, ale oprócz tych gmin, taka współpraca mogłaby być (w zależności od lokalizacji takiej infrastruktury) atrakcyjna także dla mieszkańców gmin Osie i Jeżewo.

Wszystkie wymienione gminy zanotują w najbliższych latach spadek liczby dzieci w wieku szkolnym – rozwój tego typu inicjatyw byłby szansą np. na zagospodarowanie bazy i kadry po likwidowanych szkołach podstawowych.

Rozpatrując aktualną pozycję i konkurencyjność gminy oraz zewnętrzne uwarunkowania rozwoju, należy zakładać, że opisane obecne relacje i zależności będą się utrzymywały, a potencjał gminy na tle powiatu – nawet jeśli poprawi się w wyniku zakładanych działań na rzecz aktywizacji społecznej i gospodarczej – wciąż będzie stosunkowo mały. Gmina ma szansę wyróżniać się i poprawić swoją pozycję na tle pozostałych małych gmin powiatu (Bukowiec, Drzycim, Świekatowo) ale w ogólnym potencjale całego powiatu nadal pozostanie jednostką małą. Opisana powyżej postulowana współpraca z sąsiednimi gminami może zaowocować rozwojem na terenie gminy działalności wykraczających zasięgiem oddziaływania poza granice gminy – a więc rozwojem funkcji ponadlokalnych, obecnie na terenie gminy nieobecnych. Byłaby to duża nobilitacja gminy, dodatkowy impuls rozwojowy oraz ważny argument prestiżowo-marketingowy. Jednakże nawet, gdyby taka infrastruktura nie powstała na terenie gminy, a w jednej z gmin sąsiednich, byłaby ona korzystna także dla mieszkańców gminy Lniano, gdyż zyskaliby dodatkową możliwość zaspokojenia ważnych potrzeb. Dlatego należy dążyć do inicjowania tego typu współpracy i popierać wszelkie inicjatywy w tym zakresie.

Podstawowe uwarunkowania zewnętrzne, które gmina zamierza wykorzystać, to:

- dogodne położenie komunikacyjne (dostępność z innych regionów) sprzyjające inwestowaniu,
- dogodne położenie względem Bydgoszczy i Grudziądza – dla mieszkańców tych miast gmina może pełnić rolę miejsca realizacji potrzeb w zakresie lokalizacji tzw. „drugich domów” czyli miejsc wypoczynku sobotnio-niedzielnego, urlopowego, ale także osiedlania się po osiągnięciu wieku emerytalnego,
- dogodne położenie względem sąsiednich małych gmin, z którymi należy rozwijać współpracę na rzecz tworzenia instytucji obsługi ludności o charakterze ponadlokalnym.

Jednym z potencjalnie największych zagrożeń rozwoju gminy jest jej peryferyzacja, czyli pozostawanie poza

strefą oddziaływania miast i poza obszarami podlegającymi rozwojowi. Zagrożenie to może nastąpić wskutek: zmniejszenia liczby połączeń w komunikacji publicznej (np. zawieszenie lub zmniejszenie ruchu na linii kolejowej, zmniejszenie liczby połączeń w komunikacji PKS), traktowanie drogi nr 239 jako nieistotnej dla obsługi ludności i pomijanie jej w inwestycjach. Zagadnienie to powinno być przedmiotem szczególnej troski władz gminy, gdyż ze względu na opisane zależności od Świecia, łatwość wyjazdu i dojazdu do gminy jest podstawowym uwarunkowaniem rozwoju i kształtowania jakości życia. Także w zakresie tego zagadnienia interesy gminy pokrywają się z interesami gmin sąsiednich - Drzycim i Jeżewo (ze względu na obsługę mieszkańców Laskowic). Dla realizacji potrzeb mieszkańców ważne są też połączenia z Tucholą. Już teraz Tuchola jest ważnym miastem dla mieszkańców Błądzimia, ale miasto to powinno być w większym stopniu dostępne także dla mieszkańców pozostałych miejscowości, gdyż stworzy możliwość wyboru miejsca załatwiania potrzeb, a więc poszerzy ofertę dostępną dla mieszkańców gminy.

Władze gminy będą wspierać wszelkie działania zmierzające do poprawy potencjału Świecia w zakresie zdolności obsługi mieszkańców oraz poprawy znaczenia, roli i pozycji miasta w polityce regionalnej województwa. Wszelkie działania zmierzające do rozwoju Świecia w sposób pośredni lub bezpośredni są korzystne także dla mieszkańców gminy Lniano.

Badania ankietowe wykonane wśród mieszkańców gminy wskazują na dosyć dużą zależność od Świecia, jako miejsca realizacji codziennych i ponadstandardowych potrzeb oraz na duże ciężenia do Bydgoszczy – jako miejsca realizacji potrzeb, których nie można zrealizować na terenie powiatu. Mieszkańcy tylko części gminy wskazują na związki z Tucholą, natomiast bardzo małe są ciężenia do Grudziądza. Jest to w dużej mierze winą utrudnionego dojazdu (lub – w przypadku większości miejscowości - w ogóle braku możliwości dojazdu). Obydwa miasta (Tuchola i Grudziądz) prezentują dosyć duży potencjał społeczno-gospodarczy, który może uzupełniać oddziaływanie Świecia, a jednocześnie odległość do nich jest mniejsza, niż do Bydgoszczy (na tyle mała, że sprzyja nawet częstym kontaktom – dojazdom do pracy czy szkół). Pożądane jest więc podejmowanie działań na rzecz poprawy funkcjonowania komunikacji publicznej w gminie – w tym także na rzecz zwiększenia liczby połączeń kolejowych z Tucholą i Grudziądzem oraz stworzenia połączeń autobusowych w nowych relacjach, które umożliwiłyby dojazdy do Tucholi i Grudziądza.

Niezbędne jest stworzenie dogodnych możliwości dojazdu (bezpośredniego, bądź z pomocą dogodnego komunikowania z przesiadką) do Bydgoszczy i Torunia. Dla młodzieży uczącej się w tych miastach należy stworzyć system refundacji kosztów dojazdów. Wyniki badania ankietowego stanowią wyraźny sygnał, iż bardzo duże znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania gminy mają związki z Bydgoszczą i że priorytetowym działaniem w zakresie obsługi ludności w sferze usług regionalnych powinno być stworzenie korzystnych połączeń komunikacyjnych z Bydgoszczą.

Rozwój społeczny

Samorządy - gminny oraz powiatowy - odpowiadają za szeroką sferę usług infrastruktury społecznej, będących tzw. zadaniami własnymi. Funkcjonowanie tych usług - ich jakość i dostępność - są podstawowymi czynnikami kształtującymi codzienne warunki życia, poziom zadowolenia z zamieszkania w danej miejscowości, pośrednio wpływają też na aktywność społeczną i wiążą się z szeroko rozumianym rozwojem społecznym.

Wśród najważniejszych zagadnień należących do tej grupy, zaliczyć należy: edukację, ochronę zdrowia, kulturę, bezpieczeństwo publiczne, zagospodarowanie przestrzeni publicznych.

Rozwój społeczny - Oświata

W stosunku do zadań oświatowych leżących w gestii powiatu interes gminy realizują:

- dążenie do utrzymania jak największej liczby z funkcjonujących obecnie placówek pomimo spodziewanego zmniejszenia liczby uczniów,
- dążenie do lokowania szkół tego typu na obszarach wiejskich (zagadnienie opisane we

wcześniejszej części opracowania, mające na celu ułatwienie dostępności poprzez tworzenie szkół średnich także poza Świeciem),

- dążenie do osiągnięcia proporcji miejsc w szkołach ponadgimnazjalnych, zakładającej ok. 20% udział szkół zasadniczych zawodowych, ok. 40-50% udział szkół średnich zawodowych i ok. 30-40% udział szkół średnich ogólnokształcących,
- utrzymywanie i rozwijanie szkolnictwa dla dorosłych oraz dodatkowych form kształcenia mających na celu poprawę i dostosowanie kwalifikacji zawodowych dorosłych. Zakłada się tu przede wszystkim:
  - organizację różnego rodzaju kursów i szkoleń – o krótkim czasie nauki (szybkie dostosowanie do potrzeb),
  - dostosowanie wielkości bazy do popytu,
  - ścisłą współpracę z urzędem pracy w zakresie kierunków kształcenia dostosowanych do lokalnego rynku pracy,
  - naukę informatyki dla dorosłych w formie szybkich kursów,
  - wsparcie dla rozwoju nauki języków zachodnich,
  - przygotowanie do podejmowania pracy za granicą,
  - niektóre rodzaje kursów należy prowadzić także poza siedzibami szkół dla dorosłych - także na bazie szkół podstawowych (gimnazjów) w miejscowościach wiejskich - w celu maksymalnego ułatwienia dostępu dla mieszkańców.

W stosunku do zadań oświatowych leżących w gestii samorządu gminnego, priorytetami są:

- dążenie do utrzymania wszystkich trzech szkół w gminie,
- poszukiwanie dodatkowej funkcji dla szkoły w Bładziniu (np. szkolnictwo lub kursy dla dorosłych, międzygminna szkoła średnia, placówka kultury),
- osiągnięcie i utrzymywanie wysokiego poziomu kształcenia – miarą powinno być osiągnięcie przez uczniów szkół z terenu gminy ponadprzeciętnych wyników z testów i egzaminów (testy 6-klasistów i testy gimnazjalne, powodzenie w dostaniu się do deklarowanych szkół maturalnych),
- objęcie wszystkich uczniów nauką dwóch języków zachodnich (ze wskazaniem na angielski i niemiecki jako optymalne) oraz rozważenie wprowadzenia w gimnazjum nieobowiązkowej nauki rzadziej spotykanych w szkołach języków (np. szwedzkiego, francuskiego, włoskiego, hiszpańskiego, rosyjskiego),
- zapewnienie właściwych warunków nauki informatyki,
- stworzenie punktów darmowego korzystania z internetu dla uczniów i dorosłych mieszkańców gminy na bazie szkół (poza godzinami zajęć szkolnych),
- zapewnienie właściwej bazy lokalowej poprzez remonty i modernizacje,
- zapewnienie prawidłowego wyposażenia w obiekty i sprzęt służące wychowaniu fizycznemu i uprawianiu sportu,
- zapewnienie bezpieczeństwa w drodze do szkoły,
- ograniczanie uciążliwości związanych z koniecznością dojazdów i dowozu do szkół - zapewnienie komfortu dojazdów poprzez optymalizację godzin lub tras dojazdów,
- wyposażanie szkół w pracownie przedmiotowe,
- rozwój zawodowy nauczycieli,
- umożliwianie i wsparcie dla ewentualnych inicjatyw tworzenia nowych placówek niepublicznych.

Sytuacja szkół na terenie gminy jest zróżnicowana. Placówki są w stosunkowo dobrym stanie technicznym, nie wymagającym pilnej interwencji, ale wskazuje się na różne planowane potrzeby. W szkole w Siemkowie remontu wymaga elewacja budynku. Wskazuje się także potrzebę wykonania parkingu przy szkole.

Szkoła Podstawowa w Lnianie jest w dobrym stanie technicznym. Należy wymienić posadzki na korytarzach, przeprowadzić remont elewacji budynku szkoły i sali gimnastycznej, utwardzić boisko szkolne, wykonać przejście pomiędzy „starą” a „nową” szkołą, doposażyć szkołę w pomoce dydaktyczne.

Szkoła Podstawowa w Błędziniu wymaga remontu. Konieczne są: wymiana pokrycia dachowego, wymiana rynien, wymiana stolarki budowlanej (okna i drzwi od strony boiska), utwardzenie wjazdu na teren szkoły (kostka brukowa).

Gimnazjum w Lnianie, najnowszy obiekt, w najbliższych latach wymagał będzie remontu dachu na najstarszej części (pawilon).

Niezbyt korzystnie przedstawia się wyposażenie w pracownie komputerowe. Praktycznie w każdej szkole istnieje potrzeba różnego rodzaju modernizacji w tej dziedzinie - począwszy od wymiany stanowisk po urządzenie nowej pracowni.

Duże potrzeby notuje się w zakresie wyposażenia szkół w infrastrukturę sportową. Szkoła podstawowa oraz gimnazjum w Lnianie wykorzystują wspólnie istniejące sale gimnastyczne, co powoduje konieczność ograniczania liczby godzin spędzanych na sali (klasy młodsze – jeden raz w tygodniu, klasy starsze – dwa razy w tygodniu). Szkoły w Siemkowie i Błędziniu korzystają z pomieszczeń przystosowanych do prowadzenia zajęć ruchowo-gimnastycznych.

Należy rozważyć możliwość utworzenia funduszu stypendialnego dla młodzieży z terenu gminy, uczącej się w szkołach średnich w Bydgoszczy lub Toruniu (szeroki zakres kierunków kształcenia, a także obecność szkół o udowodnionym bardzo wysokim poziomie kształcenia, stwarzają uczniom możliwość uzyskania wykształcenia lepszego lub w większym stopniu odpowiadającego zainteresowaniom uczniów, niż jest to możliwe w szkołach na terenie powiatu), a także studiujących na regionalnych uczelniach. Bariera ekonomiczna jest bardzo często przeszkodą w uzyskaniu wykształcenia. Finansowe wsparcie nauki wymaga określenia zasad - np. powinno być powiązane z osiąganymi wynikami, a być może ze zobowiązaniem do zachowania związków z gminą po zakończeniu kształcenia, np. poprzez zamieszkanie na terenie gminy, podjęcie tu pracy najemnej lub rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.

Wśród zaplanowanych szczegółowych zadań, które będą realizowane w dziedzinie szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego, wymienić należy:

- **modernizacja i rozbudowa wielozadaniowego boiska sportowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą i zapleczem gospodarczym w miejscowości Lniano,**
- **budowa wielofunkcyjnego boiska „Orlik”.**

Dla pozostałych potrzeb nie skonkretyzowano jak dotąd planów realizacji. Jako szczególnie pilne wskazuje się potrzeby w zakresie nauczania informatyki.

Ważnym zagadnieniem, które będzie rozwijane w szerszym niż dotychczas stopniu, jest prowadzenie opieki przedszkolnej. Podkreślić należy wieloaspektowość tego zagadnienia – często zwraca się uwagę na aspekt ekonomiczny - czyli możliwość powrotu kobiet do pracy, a także aspekt społeczny - możliwość realizacji przez kobiety aspiracji zawodowych, poprawy kwalifikacji zawodowych, itp. Na obszarach wiejskich, gdzie mniej kobiet pracuje zawodowo, ważniejszy wydaje się aspekt edukacyjny - obecnie przedszkola w coraz większym wymiarze pełnią funkcje oświatowe - coraz bardziej powszechna jest nauka języka obcego, informatyki, prowadzenie innych - cennych z punktu widzenia wszechstronnego rozwoju dziecka, zajęć; tym samym możliwość korzystania z przedszkola stawia dzieci w korzystniejszej sytuacji na starcie edukacji w szkole podstawowej. Nauczyciele najmłodszych klas szkół podstawowych podkreślają także, iż przedszkola socjalizują - przygotowują dzieci do życia w grupie.

Badania ankietowe wskazują na bardzo duże zapotrzebowanie na usługi przedszkolne. Oczekiwania

społeczne w zakresie udostępniania bazy przedszkolnej są duże. Opisane wcześniej aspekty działalności przedszkoli są dostrzegane przez mieszkańców. **Prognoza demograficzna wskazuje, że w najbliższych latach liczba dzieci w wieku przedszkolnym wynosić będzie ok. 140 (do roku 2015), a następnie zmniejszy się do poziomu 120-110** (w związku z objęciem obowiązkiem szkolnym sześciolatków, zmniejszy się liczba roczników w wieku przedszkolnym). Należy dążyć do objęcia systemem przedszkolnym wszystkich dzieci (ze względu na cele edukacyjne), więc liczba miejsc w przedszkolach powinna docelowo być zbliżona do liczby dzieci w wieku przedszkolnym. Pożądana jest więc dalsza zmiana świadomości ludności w tej dziedzinie, ale również bardzo pożądane są działania samorządu w zakresie tworzenia nowych placówek przedszkolnych oraz zapewnienia komfortowego dowozu dzieci do przedszkoli.

Podkreślić należy, iż opieka przedszkolna może być rozwijana w bardzo różnych formach, np:

- jako typowe przedszkole (z pełnym lub częściowym zakresem czasowym funkcjonowania),
- poprzez prowadzenie oddziałów przedszkolnych przy szkołach (co jest optymalnym rozwiązaniem w przypadku gminy Lniano),
- jako organizacja miniprzedzkoli na bazie świetlic wiejskich (w postaci realizacji kilku godzin zajęć przedszkolnych w niektóre dni tygodnia) - ta forma jest szczególnie interesująca w miejscowościach wiejskich, gdzie część kobiet nie pracuje, a więc nie ma zapotrzebowania na pełną opiekę nad dzieckiem, natomiast miniprzedzkołe może pełnić funkcje edukacyjne i socjalizujące.

Opieka przedszkolna powinna być traktowana jako pierwszy etap inwestycji w kapitał ludzki – poprawę jakości wykształcenia mieszkańców. W tym kontekście priorytetami w zakresie opieki przedszkolnej powinno być:

- zwiększenie świadomości społecznej - uświadamianie korzyści i zachęcanie do korzystania z opieki przedszkolnej,
- rozplanowanie i sukcesywne wdrażanie racjonalnej sieci placówek opieki przedszkolnej (po uprzednim wywiadzie środowiskowym na temat potrzeb mieszkańców w tym zakresie).

Ważnym zadaniem jest podejmowanie działań służących poprawie kwalifikacji zawodowych ludności dorosłej - potencjalnymi odbiorcami tego typu oferty są zarówno osoby, które utraciły pracę, jak i osoby, które jej nigdy nie poszukiwały, ale także osoby pracujące, dla których poprawa kwalifikacji stanowi szansę na zmianę pracy lub poprawę pozycji zawodowej (awans ekonomiczny) w bieżącym miejscu zatrudnienia. Edukacja dla dorosłych jest ważna szczególnie obecnie, gdy rośnie dysproporcja pomiędzy stosunkowo słabo wykształconymi ludźmi w średnim wieku (roczniki, które kończyły edukację jeszcze na przełomie lat 80/90-tych; wówczas bardzo wysoki był odsetek absolwentów szkół zasadniczych zawodowych, w tym szkół rolniczych, a mały - szkół maturalnych; kontynuowanie kształcenia na poziomie wyższym było bardzo mało popularne) a coraz lepiej wykształconymi młodymi ludźmi, którzy wykorzystują obecną „modę na kształcenie” oraz duże możliwości wyboru (zarówno kierunku, jak i poziomu kształcenia), jakie daje system różnego rodzaju szkół średnich i wyższych. Rośnie więc zagrożenie, że średnie grupy wiekowe, które będą pozostawać na rynku pracy jeszcze przez kilkanaście (nawet ponad 20 lat), będą coraz bardziej wykluczane społecznie i będą żyły w coraz większym dyskomforcie niedostosowania do potrzeb rynku pracy.

Edukacja dla dorosłych powinna dotyczyć dwóch różnych ofert:

- kursów mających na celu elastyczne i doraźne reagowanie na potrzeby rynku pracy - pozwalających na nabycie nowych kwalifikacji, organizowanych w zależności od zapotrzebowania, z elastycznym zakresem (rodzaje kursów zależne od potrzeb), o krótkim okresie trwania (szybkie nabycie umiejętności);
- tradycyjnej, „regularnej” oświaty dla dorosłych, realizowanej zgodnie z obowiązującymi standardami w zakresie programu nauczania, jak i organizacji zajęć.

Organizacja kształcenia dla dorosłych jest zadaniem, które będzie miało tak istotne znaczenie tylko przez okres najbliższych kilku lat. Jak wspomniano, roczniki kończące edukację współcześnie (już od kilku lat) są

znacznie lepiej wykształcone, więc grupą docelową jest przede wszystkim pokolenie ok. 40-latków. W okresie kilku lat będą oni w stanie uzupełnić kwalifikacje i tego typu „podstawowa” oferta straci rację bytu. Osoby kończące obecnie edukację będą zgłaszać zapotrzebowanie na innego rodzaju ofertę (np. kursy dotyczące bardziej wyspecjalizowanych dziedzin, dotyczące wiedzy na „wyższym poziomie”).

Na terenie gminy Lniano w roku 2008 Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie” przeprowadziła badanie ankietowe dotyczące funkcjonowania sfery usług publicznych. Wówczas ok. 1/4 ankietowanych deklarowała, że „gdyby była taka możliwość w miejscowości zamieszkania lub w siedzibie gminy, na pewno skorzystałaby z możliwości udziału w kursach i szkoleniach mających na celu poprawę/zmianę kwalifikacji zawodowych”, a nieco ponad połowa ankietowanych deklarowała, że „raczej” skorzystałaby z takiej możliwości. Także badania w innych gminach wiejskich potwierdzają tak wysoki poziom deklaracji.

Pytanie o skłonność do uzupełnienia wykształcenia w szkole dla dorosłych uzyskało w gminie także bardzo duży udział odpowiedzi pozytywnych - „na pewno tak” odpowiedziało 23%, a „raczej tak” - 38% ankietowanych. Powyższe wyniki są bardzo zachęcające - skłaniają do przeprowadzenia szczegółowego sondażu na dużej grupie dorosłych mieszkańców i podjęcie działań adekwatnych do uzyskanych odpowiedzi.

Obydwa zadania znacznie przekraczają poziom możliwości samorządu gminnego - gmina o tak małym potencjale nie jest w stanie prowadzić tego typu działalności, ale należy także przypuszczać (pomimo przytoczonych wyników ankiet), że mieszkańcy gminy nie są w stanie wygenerować wystarczająco dużego zainteresowania, by przedsięwzięcie takie było ekonomicznie uzasadnione. Jest to więc typowe zadanie, które należy prowadzić przy współpracy z samorządem powiatowym oraz sąsiednimi gminami. Samorząd gminy wspierał będzie wszelkie działania władz powiatu w tym zakresie. Niezwykle pożądane jest, by kursy i szkolenia dla mieszkańców odbywały się także poza Świeciem – w celu ułatwienia mieszkańcom dostępu (ograniczenie kosztów i uciążliwości dojazdu), np. przy wykorzystaniu bazy szkolnej w gminie.

Ośrodki takiego kształcenia powinny rozwijać się na bazie istniejących placówek oświatowych, rozszerzać ofertę istniejących szkół dla dorosłych i współpracować z Powiatowym Urzędem Pracy, w celu wyboru takich kierunków nauczania, które ułatwią podjęcie pracy. Kształcenie dorosłych cechować się powinno zdolnością łatwego dostosowania do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy, tak by szybko reagować na zapotrzebowanie. Powinno również przygotowywać do podejmowania pracy za granicą (zagadnienie to ma 2 aspekty: badanie ankietowe wśród mieszkańców gminy wskazuje, że aż w ponad 20% gospodarstw domowych ktoś z członków rodziny pracuje poza granicami kraju - jest to więc zjawisko powszechne; przygotowanie do pracy obejmujące np. poznanie podstawowych zasad prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, podstaw specjalistycznego języka, itp. znacznie ułatwiłoby start i zapewniło lepszą pozycję na zagranicznych rynkach pracy; drugim aspektem jest przygotowywanie grup pracowników pod konkretne oferty zatrudnienia składane przez zagranicznych pracodawców). Zakłada się, że działalność takich placówek powinna wpłynąć zarówno na wzrost liczby zakładanych podmiotów gospodarczych (przez absolwentów kursów), jak też na lepsze przygotowanie do roli pracowników najemnych.

Rozwój społeczny - Zagospodarowanie wolnego czasu

Zdecydowanie najsłabiej ocenianym w badaniu ankietowym przez mieszkańców aspektem funkcjonowania usług sfery publicznej w gminie jest działalność instytucji kultury, możliwości rozwoju sportu, rekreacji - a więc zagospodarowania wolnego czasu. Podkreśla się zwłaszcza konieczność stworzenia oferty dla młodzieży, co oprócz walorów wychowawczo-edukacyjnych jest traktowane także jako zapobieganie patologiom i przestępczości.

Podstawowym priorytetem rozwoju gminy na najbliższe lata jest rozwój społeczny, którego nierozdzielalnym elementem jest zwiększanie aktywności społecznej, realizowanej i stymulowanej przede wszystkim przez instytucje kultury. Jednym z problemów funkcjonowania gminy jest mała aktywność społeczna mieszkańców,

czego wyrazem jest zarówno mała liczba instytucji sektora NGO (NGO = organizacja obywatelska, działająca z własnej inicjatywy na rzecz wybranego interesu publicznego i niepobierająca rządowych środków finansowych), jak i niezbyt liczna przynależność do różnego rodzaju organizacji, stowarzyszeń, klubów, kół, itp. Skutkiem tego jest także słabsze poczucie lokalnych więzi i tożsamości oraz uciekanie od odpowiedzialności za rozwój gminy i swoich miejscowości. Inne gminy o podobnym potencjale demograficznym cechują się intensywniejszą działalnością społeczną i większym zaangażowaniem mieszkańców. Samorząd gminny będzie wspierać w ramach posiadanych środków finansowych wszelkie przejawy działalności organizacji społecznych w formie różnego rodzaju stowarzyszeń, klubów, związków, itp. o zróżnicowanym charakterze i profilu działania (np. społeczne, kulturalne, folklorystyczne, sportowe, turystyczne, naukowe, gospodarcze, związkowe, polityczne, środowiskowe, lokalne media, itp.), a tego typu podmioty będą postrzegane jako społeczni partnerzy przy podejmowaniu ważnych decyzji dotyczących rozwoju lokalnego.

Obecnie rolę głównego ośrodka kultury pełni biblioteka w Lnianie, a wspomagające znaczenie mają świetlice wiejskie w miejscowościach Ostrowite i Brzemiona oraz Internetowe Centrum Edukacyjno-Oświatowe przy OSP w Bładzimi. Sytuacja ta wymaga uporządkowania - postuluje się stworzenie na bazie biblioteki w Lnianie Gminnego Centrum Kultury, w którym działalność biblioteki byłaby oddzielona od organizacji życia kulturalnego. Gminnemu Centrum Kultury powinny podlegać wszystkie pozostałe placówki prowadzące działalności kulturalne, przy czym ich sieć powinna być rozbudowana (zwłaszcza należy zwiększyć liczbę świetlic wiejskich). Tego typu działalności przestają być atrakcyjne, jeśli nie są dostępne w miejscu zamieszkania lub w bezpośrednim sąsiedztwie i wymagają dojazdów. Należy zdać sobie sprawę, że utrzymywanie zagospodarowania i bazy kulturalnej i rekreacyjnej oraz prowadzenie przez placówki kultury atrakcyjnej działalności - na poziomie i w ilości satysfakcjonującej mieszkańców, jest niezwykle kosztowne i w praktyce - trudne do osiągnięcia. Być może niezbędne będzie zatrudnienie profesjonalnych animatorów życia kulturalnego, których celem będzie ożywienie kulturalne gminnej społeczności. Wydatki na cele kulturalne należy jednak traktować jako długofalową inwestycję w kapitał ludzki i nie należy ich rozważać tylko w kategorii opłacalności lub minimalizacji kosztów zadań własnych. Jest to jeden z instrumentów budowania atrakcyjności gminy i osiągania przewag nad silniejszymi gospodarczo gminami. Dla szerszego wypromowania gminy należy także rozważyć zwiększenie rangi jednej z tradycyjnych imprez sportowo-rekreacyjnych organizowanych w gminie (w celu przyciągnięcia uczestników z zewnątrz).

W dłuższej perspektywie należy dążyć do utworzenia na terenie gminy (szczególnie predestynowaną lokalizacją jest tu Lniano) wielofunkcyjnej hali widowiskowo-sportowej, która służyłaby lokalnej społeczności dla rozwoju bardzo zróżnicowanych działalności (zawody sportowe, imprezy kulturalne, festyny, spotkania, szkolenia, targi, wystawy) i mogłaby stać się głównym elementem przestrzeni publicznej, odpowiedzialnym za integrację społeczną. Obiekt taki mógłby także pełnić funkcje ponadlokalne, co przynosiłoby gminie korzyści prestiżowe i ekonomiczne.

W sferze kultury i zagospodarowania wolnego czasu młodzieży, należy rozważyć wykorzystywanie w szerokim zakresie istniejącej bazy szkół, które (przy braku odpowiedniej bazy, służącej uprawianiu sportu czy służących kulturze), w godzinach pozalekcyjnych mogłyby pełnić zadania w tym zakresie. Szkoły w jeszcze większym, niż obecnie zakresie mogłyby więc przyczyniać się do integracji społecznej.

Istotnym zadaniem, realizującym postulaty mieszkańców jest także rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej. Samorząd podejmować będzie starania na rzecz budowy infrastruktury sportowej oraz urządzenia przestrzeni publicznej służącej wypoczynkowi i rekreacji. Istnieją potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej przy szkołach, stąd jej realizacja jest tym bardziej pożądana, gdyż przyczynia się do realizacji dwóch celów: właściwego wyposażenia szkół oraz zapewnienia możliwości korzystania przez mieszkańców. Należy skłaniać mieszkańców do podejmowania podstawowych aktywności ruchowych, nie wymagających specjalistycznego sprzętu lub przygotowania - a służących poprawie kondycji psycho-fizycznej, a więc

realizujących cele prozdrowotne.

Rozwój instytucjonalny kultury powinien iść w parze ze stymulowaniem zainteresowania aktywnościami kulturalnymi wśród mieszkańców - to stowarzyszenia i organizacje społeczne powinny dawać impuls dla funkcjonowania instytucji kultury. Rzeczywiste i trwałe przełamanie niekorzystnej sytuacji w zakresie życia kulturalnego w gminie może nastąpić tylko przy jednoczesnej poprawie obydwu aspektów (infrastrukturalnego oraz wynikającego ze skłonności mieszkańców do stowarzyszania się i wykazywania aktywności).

Zadania priorytetowe w sferze zagospodarowania wolnego czasu, to:

- bezwzględne zwiększenie liczby placówek kulturalnych oraz poszerzenie zakresu ich działalności,
- rozwój aktywności społecznych - aktywizacja lokalnych społeczności, poprzez wsparcie dla istniejących oraz wsparcie dla powstawania nowych organizacji, stowarzyszeń, klubów, itp. - społecznych, kulturalnych, i innych związanych z rozwojem integracji społecznej lub kultywowaniem lokalnych: tożsamości, tradycji, zwyczajów, historii.
- aktywizacja społeczności lokalnej (ale także promocja gminy) poprzez organizację imprez masowych o charakterze kulturalnym, kulturowym, sportowym, rekreacyjnym, integracyjnym, itp.
- poprawa stanu zagospodarowania z zakresu sportu i rekreacji - zwłaszcza realizacja bazy służącej równocześnie szkołom, jak też dostępnej dla mieszkańców, klubów sportowych, itp.,
- poprawa stanu zagospodarowania służącego rekreacji, w tym ścieżek pieszych, rowerowych, kąpielisk, plaż, placów zabaw, parków, itp.,
- wsparcie dla działalności klubów sportowych,
- renowacja i wykorzystywanie do celów spotkań i organizacji imprez placów wiejskich, itp.,
- poprawa wizerunku miejscowości poprzez uporządkowanie i renowację przestrzeni wspólnej, w tym terenów zielonych, realizację oświetlenia, koszy na śmieci, ławek, punktów małej gastronomii, itp.
- utworzenie filii biblioteki w wybranych miejscowościach, lub stworzenie możliwości wypożyczeń za pośrednictwem szkół lub innych instytucji publicznych.

Samorząd gminy będzie podejmować działania na rzecz rozwoju życia kulturalnego, poprzez:

- zbudowanie struktur na bazie Gminnego Centrum Kultury,
- zwiększenie kadry pracowników instytucji kultury, w tym zatrudnienie zewnętrznych animatorów, których zadaniem będzie zaktywizowanie mieszkańców,
- zwiększenie liczby placówek kulturalnych (poprzez adaptacje i budowę nowych obiektów),
- zwiększenie aktywności i uatrakcyjnienia oferty placówek kulturalnych,
- wsparcie wszelkich form aktywności społecznej (organizacji, klubów, stowarzyszeń, związków, itp. o różnym profilu i charakterze),
- poprawę zagospodarowania w zakresie bazy sportowej,
- poprawę zagospodarowania w zakresie rekreacji (np. plaż, ścieżek rowerowych, parków, itp.),
- stworzenie na bazie instytucji kultury (i być może także szkół) w gminie punktów darmowego dostępu do Internetu (poprzez wyposażanie tych instytucji w ogólnodostępne stanowiska komputerowe - w tym celu należy wykorzystać stanowiska komputerowe z pracowni szkolnych, w których będzie dokonywana wymiana na nowy sprzęt).

Wśród zaplanowanych szczegółowych zadań, które będą realizowane w dziedzinie zagospodarowania wolnego czasu, wymienić należy:

- **remont świetlicy wiejskiej i wyposażenie w sprzęt multimedialny w miejscowości Błądzim,**
- **wyposażenie świetlic w miejscowościach Wętfie i Siemkowo,**
- **kapitałny remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Jeziorki,**

- remont kapitalny budynku po szkole z przeznaczeniem na świetlicę w miejscowości Wętfie,
- remont budynku świetlicy wiejskiej wraz z jej wyposażeniem w miejscowości Brzemiona,
- budowa pola biwakowego wraz z obiektami i urządzeniami towarzyszącymi związanymi z obsługą ruchu turystycznego w miejscowości Ostrowite,
- zagospodarowanie ogólnodostępnego terenu wypoczynkowego wraz z kąpieliskiem poprzez budowę dojścia, dojazdu, parkingu i placu zabaw w miejscowości Ostrowite.
- modernizacja i rozbudowa wielozadaniowego boiska sportowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą i zapleczem gospodarczym w miejscowości Lniano,
- budowa wielofunkcyjnego boiska „Orlik”.

Dla pozostałych potrzeb nie skonkretyzowano jak dotąd planów realizacji. Jako szczególnie pilne wskazuje się potrzeby w zakresie bazy sportowej (boisko w Błądzimiu).

Rozwój społeczny - Ochrona zdrowia

Jednym z podstawowych zagadnień kształtujących jakość życia mieszkańców jest opieka zdrowotna. Badania ankietowe wskazują, iż wprawdzie większość mieszkańców ocenia pozytywnie jakość i dostępność podstawowej opieki zdrowotnej, jednak częste są także głosy krytyczne.

Podjęmowane będą działania na rzecz dalszej poprawy dostępu do lekarzy, jak też poprawy jakości świadczonych usług medycznych. Służyć temu będą działania mające na celu poprawę wyposażenia przychodni. Optymalnym modelem jest, by na terenie gminy powszechnie dostępna była opieka lekarza ogólnego, pediatry, stomatologa, a w wybrane dni - także wybranych lekarzy specjalistów.

Lecznictwo specjalistyczne o szerokim zakresie oraz opieka szpitalna oferowane będą w Świeciu.

Podstawowymi priorytetami w zakresie ochrony zdrowia mieszkańców gminy, są:

- sprawne funkcjonowanie szpitala w Świeciu w sposób zapewniający optymalną opiekę nad mieszkańcami powiatu oraz sukcesywny rozwój placówki,
- sukcesywne doposażanie przychodni,
- wdrażanie programów prozdrowotnych,
- nawiązywanie porozumień z sąsiednimi gminami na rzecz tworzenia ponadlokalnej opieki specjalistycznej w wybranych gminnych przychodniach (ułatwienie dostępu),
- bardzo ważne jest także sprawne działanie ratownictwa medycznego.

Rozwój społeczny - Technologie informatyczne

Nowoczesną technologią, która w ostatnich latach się upowszechniła i zrewolucjonizowała codzienne życie mieszkańców, wywierając wpływ zarówno na dostęp do wiedzy i wymianę informacji, jak i jakość życia, zmiany mentalności (przyjmowanie nowych wzorców), możliwość zatrudnienia, ale także ułatwiając załatwienie licznych spraw bez konieczności osobistego kontaktu, są technologie informatyczne związane z siecią internetową. Już obecnie brak dostępu do sieci internet, uważa się za jedno z wykluczeń społecznych, a w praktyce ludzie nie posiadający dostępu do internetu lub nie potrafiący z niego korzystać, są pozbawieni możliwości uczestnictwa w przedsięwzięciach i wydarzeniach o charakterze powszechnym - ogólnospołecznym.

W kolejnych latach znaczenie usług teleinformatycznych dla rozwoju społeczno-gospodarczego i dla normalnego codziennego funkcjonowania rodzin będzie jeszcze większe.

Mieszkańcy gminy doskonale zdają sobie sprawę z tych uwarunkowań i w badaniu ankietowym zgłosili bardzo duże zapotrzebowanie na rozwój tej technologii. Ze względu na wagę tego zagadnienia, ale także uwzględniając zapotrzebowanie społeczne, zagadnienie to powinno być traktowane w kategoriach priorytetu. Jest to także jeden z instrumentów budowania przewag konkurencyjnych w stosunku do gmin silniejszych gospodarczo.

Dostęp do internetu powinien być traktowany jako infrastruktura absolutnie podstawowa (jak energia elektryczna lub wodociąg), a więc w kategoriach infrastruktury niezbędnej do codziennego życia, a nie dobra luksusowego, stąd należy dążyć do stworzenia możliwości stałego dostępu do internetu dla wszystkich

zainteresowanych odbiorców. Dostęp do internetu oraz wykorzystywanie technologii informatycznych w codziennym życiu, są uważane za czynniki sprzyjające rozwojowi społecznemu i ekonomicznemu. Zwłaszcza na obszarach wiejskich (gdzie dostęp do placówek bankowych i specjalistycznego handlu jest utrudniony) istotne są usługi bankowości elektronicznej i handlu elektronicznego.

Na terenie gminy obecnie w różnym stopniu dostępne są łącza internetowe. Część użytkowników korzysta z łączy modemowych, które należy traktować jako rozwiązanie tymczasowe - wykorzystywane wyłącznie do czasu umożliwienia stałego dostępu o wysokich parametrach transmisji danych. Bardzo korzystny jest fakt, że w gminie działa firma zajmująca się technicznym aspektem rozwoju sieci i dostępu do niej. Niestety małe miejscowości ze względów ekonomicznych często leżą poza zainteresowaniem podmiotów komercyjnych, stąd tu znacznie większa odpowiedzialność spoczywa na lokalnej administracji. Należy podejmować przedsięwzięcia mające na celu obniżanie kosztów dostępu do sieci, na przykład przez stworzenie możliwości refundacji części kosztów.

Podejmowane więc będą dwutorowe działania: na rzecz rozwoju różnych technologii umożliwiających stały dostęp (na obszarach o dużym rozproszeniu osadnictwa zapewnienie obsługi jest przedsięwzięciem kosztowniejszym i trudniejszym) oraz na rzecz maksymalnego obniżenia kosztów tego typu usług, tak by korzystanie ze stałego łącza nie stanowiło bariery ekonomicznej. W miejscowościach o skupionej zabudowie rozważana będzie możliwość uruchomienia usług typu hot-spot, czyli otwartych i dostępnych publicznie punktów dostępu umożliwiających dostęp do Internetu za pomocą sieci bezprzewodowej (WiFi). Hot-spoty umożliwiają posiadaczom komputerów podłączenie się i dostęp do Internetu - usługi tego typu w zależności od przyjętego rozwiązania mogą być bezpłatne. Gmina będzie także prowadziła działania zmierzające do wdrażania programów typu „e-gmina” („e-urząd”), a więc stwarzania możliwości elektronicznego obiegu dokumentów w administracji publicznej, czyli także umożliwiającej mieszkańcom załatwianie części spraw urzędowych za pośrednictwem internetu („załatwienie spraw urzędowych bez wychodzenia z domu”). Na bazie placówek kulturalnych i/lub oświatowych będą tworzone stanowiska bezpłatnego dostępu do internetu dla mieszkańców nie posiadających komputerów lub łączy internetowych w domach. Samorząd będzie także wspierał organizację różnego rodzaju kursów i szkoleń przygotowujących mieszkańców do korzystania z technologii informatycznych. Jest to szczególnie istotne dla ludzi w średnim i starszym wieku.

Rozwój społeczny - Pozostałe zagadnienia

Władze gminy przywiązywać będą dużą wagę i podejmować będą odpowiednie działania w kierunku poprawy stanu zagospodarowania przestrzeni publicznych. Badanie ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców wskazuje na duże oczekiwanie społeczne w tym kierunku.

Zakłada się, że podejmowane działania będą miały na celu przede wszystkim:

- estetyzację miejscowości (utrzymanie ładu, estetyki i porządku),
- realizację terenów rekreacyjnych (zagadnienie szerzej opisane w części dotyczącej zagospodarowania wolnego czasu),
- realizację placów zabaw,
- realizację nowych i poprawę stanu istniejących chodników,
- realizację oświetlenia dróg w miejscowościach.

Na terenie gminy kontynuowane będą działania zmierzające do ochrony dziedzictwa kulturowego – zabytkowe obiekty będą chronione, ale jednocześnie w miarę możliwości wykorzystywane do promocji turystycznej gminy.

Istotnym zagadnieniem jest dostosowanie przestrzeni publicznych dla potrzeb niepełnosprawnych oraz rozwój opieki medycznej dla tej grupy (zwłaszcza możliwości rehabilitacji) i opieki socjalnej. Podejmowane będą także działania zmierzające do poprawy sytuacji niepełnosprawnych w zakresie możliwości czynnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz aktywizacji zawodowej.

Działania te dotyczą np. likwidacji barier architektonicznych oraz urządzenie przyjaznej dla niepełnosprawnych przestrzeni publicznej. Ważną grupą zagadnień, na którą będą zwracać uwagę władze gminy, jest rozwiązywanie problemów grup dotkniętych wykluczeniami społecznymi. Duża część zadań w tej sferze wykracza poza kompetencje i możliwości władz gminy, stąd będą one w tych kwestiach współpracować z innymi samorządami – zwłaszcza z samorządem powiatowym.

Bardzo ważnym zagadnieniem jest rozpoczęcie działań zmierzających do dostosowania zagospodarowania przestrzeni gminy do spodziewanego znacznego wzrostu liczby ludności starszej. Prognoza demograficzna wskazuje, że proces starzenia społeczności gminnej (podobnie jak i w sąsiednich gminach) jest nieuchronny i przejawiać się będzie nie tylko coraz większym udziałem grupy w wieku poprodukcyjnym, ale także coraz większą liczbą ludności w podeszłym wieku, wśród której należy spodziewać się dużego zapotrzebowania na opiekę - świadczenia zdrowotne i socjalne.

Zagadnienie to stanie się szczególnie ważne po roku 2020, ale już obecnie w planowaniu rozwoju infrastruktury należy je uwzględnić. Zagadnienie to wiąże się z koniecznością podjęcia działań w sferach:

- rozwoju opieki społecznej ukierunkowanej na najstarsze grupy wiekowe,
- rozwoju opieki zdrowotnej ukierunkowanej na najstarsze grupy wiekowe,
- rozwoju działalności kulturalnych i rekreacyjnych ukierunkowanych dla grupy poprodukcyjnej,
- likwidacji barier architektonicznych, mającej na celu ułatwienie poruszania się ludności najstarszej,
- transportu publicznego, mającego na celu ułatwienie mobilności grup najstarszych (ograniczenie odległości od miejsca zamieszkania do transportu).

Gmina nie należy do jednostek o dużej skali przestępczości i zagrożeń bezpieczeństwa publicznego. Wprost przeciwnie - obiektywne wskaźniki przestępczości sytuują ją raczej w grupie gmin bezpiecznych, a mieszkańcy w badaniu ankietowym w większości ocenili to zagadnienie przeciętnie lub dobrze, wystawiając znacznie więcej ocen pozytywnych, niż negatywnych.

Posterunek Policji w Drzycimiu, obsługujący gminę, nie zgłasza istotnych potrzeb. Priorytetem jest obecnie zwiększenie limitów kilometrów patroli samochodowych. Kontynuowane będą akcje prewencyjne prowadzone przez Policję.

Doinwestowania wymaga natomiast Ochotnicza Straż Pożarna. W opinii Urzędu Gminy, jednostka w Lnianie działająca w strukturach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego jest wyposażona w sprzęt na poziomie dostatecznym, natomiast pozostałe jednostki wskazują na duże potrzeby, dotyczące na przykład zakupu nowoczesnego sprzętu gaśniczo – ratowniczego (prądownice, węże, pilarki, agregaty prądotwórcze, torby medyczne, odzież, obuwie), zakupu pojazdów ratowniczych które spełniają normy (większość jednostek OSP posiada pojazdy, które są użytkowane ponad 25 lat, a ich stan techniczny ogranicza mobilność jednostek).

W dłuższej perspektywie działania na rzecz bezpieczeństwa publicznego w gminie będą polegać na:

- zapewnieniu odpowiedniej obsady kadrowej służb,
- zapewnieniu odpowiedniego poziomu wyposażenia w niezbędny sprzęt (w tym poprawę sprawności i zdolności Straży Pożarnej oraz jednostki KSRG przez poprawę wyposażenia w sprzęt gaśniczy, samochody, itp.),
- poprawie bezpieczeństwa i świadomości mieszkańców w tej dziedzinie poprzez realizację akcji i programów poprawy bezpieczeństwa prowadzonych przez Policję, samorząd, szkoły,
- zapobieganiu patologii wśród młodzieży (narkomania, alkoholizm, przemoc),
- poprawie bezpieczeństwa na drogach i ulicach poprzez stosowanie rozwiązań technicznych spowalniających ruch lub wyprowadzających ruch z newralgicznych miejsc,
- poprawie bezpieczeństwa ruchu na drogach o dużym natężeniu ruchu w ich przebiegu przez miejscowości.

Władze gminy wspierać będą także rozwój handlu i usług rynkowych. Są to działalności, które nie należą do zadań własnych, a możliwości wsparcia są tu stosunkowo ograniczone (dotyczą tylko ewentualnych zwolnień podatkowych i dysponowania majątkiem komunalnym, który może być sprzedany / wydzierżawiony podmiotom gospodarczym), jednak ze względu na ważny interes społeczny (konieczność zapewnienia obsługi ludności w sytuacji, gdy usługi i handel są rozwinięte słabiej, niż w innych obszarach, a mała liczba mieszkańców stanowi barierę ekonomiczną dla rozwoju tego typu przedsięwzięć) zasługują na wsparcie.

Jednym z elementów kształtowania jakości życia mieszkańców jest także stwarzanie korzystnych warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Gmina będzie kontynuować politykę zagospodarowania przestrzennego zmierzającą do racjonalnego dysponowania zasobami, ograniczania kosztów realizacji zadań własnych oraz wyznaczania terenów pod budownictwo w największych miejscowościach - w sposób preferujący koncentrację osadnictwa. Zdecydowanie należy ograniczać realizację nowej zabudowy w miejscowościach małych, w których istnieją trudności z zapewnieniem akceptowanego poziomu życia w zakresie dostępu do infrastruktury technicznej i społecznej.

Rozwój gospodarczy

Prognoza demograficzna wskazuje, że co najmniej do roku 2025 utrzymywać się będzie wysoka - zbliżona do obecnej, a prawdopodobnie nawet nieco wyższa - liczba ludności w wieku produkcyjnym. Najważniejszym wyzwaniem w zakresie kształtowania sytuacji materialnej mieszkańców gminy w kolejnych latach, będzie więc aktywizacja gospodarcza, mająca na celu stworzenie na terenie gminy nowych miejsc pracy, ale także ograniczanie liczby bezrobotnych poprzez przygotowywanie ludności do skutecznego poszukiwania pracy (także poza terenem gminy i powiatu, w tym także poza granicami kraju). Przewidywana wysoka liczba ludności w wieku produkcyjnym jest uwarunkowaniem typowym dla obszarów wiejskich i większości miast województwa, stąd nawet spadek liczebności grupy produkcyjnej w największych ośrodkach (np. w Bydgoszczy w ciągu 20 lat prognozuje się spadek o ponad 30 tys. osób) nie zniweluje wzrostu zapotrzebowania na pracę generowanego przez pozostałe obszary. Tym samym problemy bezrobocia należy rozwiązywać przede wszystkim poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w miejscach zamieszkania ludności (na terenie gmin lub powiatów), gdyż bardzo małe są szanse, by mieszkańcy gminy znajdowali pracę w sąsiednich gminach.

Stan rozwoju przedsiębiorczości w gminie nie jest wysoki, ale jednocześnie od kilku lat wykazuje stagnację, co wskazuje, że osiągnął pewien poziom nasycenia, powyżej którego trudno będzie zwiększać w łatwy sposób liczbę firm. Wewnętrzny potencjał został już w dużym stopniu wyczerpany, aczkolwiek w sąsiednich gminach, prezentujących podobne uwarunkowania, wskaźnik przedsiębiorczości bywa wyższy. Co ważne, branże istotne dla codziennego funkcjonowania gminy są dobrze rozwinięte, więc niski wskaźnik ogólny nie wpływa na zaburzenia rozwoju gminy. Sposobem na tworzenie miejsc pracy może być rozwój firm już istniejących, zmierzający do tworzenia dodatkowych miejsc pracy, ale także dążenie do przyciągnięcia na teren gmin inwestorów, tworzących nowe miejsca pracy.

Podkreślić też należy, że obserwacja dotychczasowych zmian poziomu bezrobocia i poziomu przedsiębiorczości wskazuje na brak silnej i jednoznacznej korelacji – globalne zmniejszanie liczby bezrobotnych jest raczej wynikiem zmian makroekonomicznych, a nie skutkiem działań konkretnych samorządów, czy też zwiększania liczby działających firm. Dowodem na to jest fakt, że nawet gminy cechujące się wyraźnie wyższym wskaźnikiem przedsiębiorczości także borykają się z problemem wysokiego bezrobocia.

Samorząd gminy ma niewielki bezpośredni wpływ na stymulowanie rynku pracy czy rozwój przedsiębiorczości. Niemniej jednak, może mieć dużą rolę w rozwiązywaniu pojedynczych problemów czy wspieraniu pojedynczych przedsięwzięć gospodarczych – bardzo istotnych dla lokalnych społeczności (bo

związanych np. z utworzeniem lub utrzymaniem kilku-kilkunastu miejsc pracy w danej miejscowości). Większość działań samorządu w zakresie konkretnego wsparcia dla przedsiębiorczości może się więc właśnie koncentrować na tego typu lokalnych sprawach („poszczególnych przypadkach”) natomiast szersze rozwiązania systemowe (takie jak np. poprawa kwalifikacji zawodowych ludności) mają raczej ułatwić mieszkańcom poszukiwanie pracy poprzez lepsze ich przygotowanie do podjęcia pracy (stają się bardziej konkurencyjni). Szereg działań z zakresu aktywizacji zawodowej, szkoleń, kursów, itp. leży poza kompetencjami i możliwościami władz gminy – zwłaszcza o tak małym potencjale, jak w przypadku gminy Lniano. Jest to jednak bardzo dobry przykład działań, w zakresie których samorzady małych gmin powinny współpracować ze sobą dla rozwiązywania wspólnych problemów. Istotne jest, by samorząd powiatowy realizował te zadania także poza Świeciem, gdyż dla części osób bezrobotnych barierą jest konieczność dojazdów do Świecia, a organizacja aktywizacji zawodowej na terenie gminy (np. kursy na bazie placówek oświatowych) ułatwiłaby uczestnictwo.

Aktywizacja gospodarcza na terenie gminy będzie realizowana głównie poprzez następujące ogólne grupy działań:

- wyznaczanie, przygotowywanie, promocję terenów inwestycyjnych – zagadnienie to obejmuje politykę samorządu gminnego w zakresie planowania przestrzennego, a w szczególności sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod różnego rodzaju działalności inwestycyjne, a następnie uzbrajanie terenów w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną. Działania te dotyczyć mogą zarówno gruntów gminnych, jak też gruntów właścicieli prywatnych, aczkolwiek optymalnym rozwiązaniem jest, gdy polityka ta prowadzona jest na gruntach znajdujących się w zasobie komunalnym. Ze względu na fakt, iż proces planistyczny jest długotrwały i wraz z uzbrojeniem terenu stanowi znaczące obciążenie budżetu, przygotowanie terenów inwestycyjnych powinno być działalnością planowaną i realizowaną w okresie kilkuletnim. Obecnie gmina nie posiada terenów inwestycyjnych, co eliminuje ją z potencjalnego zainteresowania inwestorów. Optymalną lokalizacją są okolice drogi nr 240, a nieco gorszym wyborem – okolice drogi nr 239. Gmina Lniano w dużej części leży poza systemem obszarów chronionych – jest to przewaga gminy nad innymi gminami powiatu, które często są objęte różnymi formami ochrony przyrody, a uwarunkowanie to jest traktowane przez inwestorów jako potencjalne ograniczenie. Dużym atutem gminy jest przebieg przez jej teren dróg wojewódzkich oraz linii kolejowej – mogą one stanowić istotny atut przy podejmowaniu decyzji o lokalizacji przedsięwzięcia. Gmina powinna posiadać ofertę gruntów pod różnego rodzaju działalności z uwzględnieniem oczekiwanej specyfiki (np. określona powierzchnia ogólna, określony podział na działki inwestycyjne, określona lokalizacja względem dróg, określony rodzaj uzbrojenia technicznego). Istotne jest monitorowanie zapotrzebowania na tereny inwestycyjne i przygotowywanie ofert inwestycyjnych mających realne podstawy powodzenia (proces planistyczny jest bardzo kosztowny). Szczególnie duże jest znaczenie terenów pod działalności wytwórcze (miejsca pracy). Wyznaczanie terenów inwestycyjnych jest zadaniem własnym gmin, ale w przypadku braku możliwości ich wyznaczenia warto obserwować i w niektórych przypadkach wspierać inicjatywy sąsiednich samorządów, gdyż mieszkańcy gminy mogą znaleźć miejsca pracy w sąsiednich gminach. Jest to rozwiązanie mniej korzystne dla gminy (utrata potencjalnych dochodów z tytułu podatków, a dodatkowo wzrost pozycji, znaczenia i prestiżu sąsiedniej gminy) ale z punktu widzenia pracy dla mieszkańców, może być korzystne.
- pobudzenie aktywności i przedsiębiorczości poprzez wsparcie instytucjonalne przedsiębiorczości, na przykład poprzez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości –samorzady gminne są zazwyczaj bardzo zainteresowane umieszczaniem w strategiach rozwoju lokalnego zamierzeń powołania inkubatorów przedsiębiorczości. W rzeczywistości stosunkowo rzadko dochodzi do konkretnych działań i utworzenia tego typu instytucji. Na terenie powiatu istnieją predyspozycje dla powołania inkubatorów, ale realne szanse mają tylko placówki o charakterze powiatowym lub prowadzone przez związki kilku gmin. Pojedyncze gminy są organizmami zbyt małymi, by zapewnić wystarczający popyt na

funkcjonowanie inkubatora. Nie jest w praktyce możliwe funkcjonowanie dużej liczby tego typu placówek - niemniej jednak fakt zainteresowania ze strony samorządów wskazuje na celowość podejmowania działań, koordynowanych na szczeblu powiatu, w kierunku podjęcia działań satysfakcjonujących wszystkie zainteresowane samorzady oraz zapewniających realizację interesów mieszkańców i przedsiębiorców z poszczególnych gmin. Jak wykazano wcześniej, małe gminy powiatu świeckiego wykazują dobre predyspozycje dla podejmowania różnych wspólnych przedsięwzięć. Dobrym przykładem tego typu wspólnych przedsięwzięć mogą być działania na rzecz powołania centrum wspierania przedsiębiorczości. Gmina Lniano wspierać będzie wszelkie działania tego typu. Posiada dobre predyspozycje by właśnie na jej terenie zlokalizować tego typu przedsięwzięcie, ale także sąsiednie gminy – Drzycim i Bukowiec stanowią bardzo dobrą lokalizację, są położone centralnie i są łatwo dostępne. Gmina Lniano ze względu na przejściowy charakter – położenie pomiędzy strefą leśno-turystyczną na północy, a rolną na południu, może rozwinąć inkubator specjalizujący się w każdej z tych dziedzin. Efektywne wsparcie dla przedsiębiorców może być realizowane także poprzez powołanie - zamiast lub oprócz inkubatorów, lub też jako działanie poprzedzające utworzenie inkubatorów - centrów wsparcia przedsiębiorczości, które spełniałyby wiele zadań inkubatorów, jednak ze względów organizacyjnych ich powołanie jest znacznie łatwiejsze (w przeciwieństwie do inkubatorów, nie wymagają dużych powierzchni, w których lokalizuje się działalności gospodarcze, gdyż stanowią głównie „otoczkę instytucjonalną” dla firm, nie oferując miejsca do prowadzenia działalności), a ponadto mogłyby one świadczyć usługi nie tylko dla firm nowo tworzonych (co jest zadaniem inkubatorów), ale również dla firm już istniejących na rynku. Centrum takie może działać przy Urzędzie Gminy, bądź w innej formie organizacyjnej. Także w tym przypadku, niezbędnym warunkiem powodzenia jest współpraca z innymi gminami. Warto zauważyć, że w interesie gminy byłoby także powołanie takiej placówki w jednej z gmin sąsiednich. Wprawdzie gmina nie czerpałaby wówczas korzyści (głównie prestiżowych) z tytułu posiadania takiej placówki, ale mieszkańcy gminy mieliby możliwość korzystania z jej usług. Z tego powodu gmina wspierać będzie także wszelkie działania gminy Świecie, zmierzające do rozwoju stref gospodarczych na jej terenie oraz gminy Dragacz, związane z ewentualnym tworzeniem terenów inwestycyjnych w sąsiedztwie węzła autostradowego.

- zwiększanie zatrudnienia poprzez podejmowanie działań służących poprawie kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych - przede wszystkim poprzez rozwój szkolnictwa dla dorosłych (tradycyjne szkolnictwo dla dorosłych umożliwiające uzyskanie, poszerzenie, uzupełnienie wykształcenia), ale także organizację kursów i szkoleń (trwających krócej od tradycyjnego cyklu kształcenia zawodowego i mających na celu elastyczne i doraźne reagowanie na potrzeby rynku pracy). Zagadnienie to zostało scharakteryzowane w części poświęconej rozwojowi społecznemu.
- działaniami o mniejszym znaczeniu, mogą być:
  - prowadzenie „promocji zatrudnienia” - czyli zmiany postawy społeczeństwa, związanej przede wszystkim z zachęcaniem ludności do podejmowania pracy oraz zachęcaniem do większej elastyczności na rynku pracy (w tym zwłaszcza zmiany, poprawy, uzupełniania kwalifikacji zawodowych); zagadnienie to jest pośrednio związane z wykazywanym statystycznie wysokim poziomem bezrobocia, które jednak nie znajduje bezpośredniego przełożenia na rynku pracy, gdzie bardzo często brakuje zainteresowania ofertami pracodawców;
  - rozwój otoczenia biznesu – władze gminy wspierać będą wszelkie działania instytucji finansowych zainteresowanych ulokowaniem swoich przedstawicielstw na terenie gminy – należy być jednak świadomym, że ze względu na mały potencjał gminy szanse pozyskania tego typu inwestorów, są niewielkie; gmina będzie jednak wspierać wszelkie inicjatywy tego typu podejmowane w sąsiednich gminach, gdyż rozwój sektora finansowego będzie zawsze korzystny także dla mieszkańców i przedsiębiorców z terenu gminy Lniano,
  - tworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego – np. poprzez rozważenie ulg i zwolnień

podatkowych dla wybranych kategorii działalności gospodarczych, lub podmiotów tworzących miejsca pracy dla mieszkańców gminy; do kategorii tej zalicza się także funkcjonowanie i organizacja Urzędu Gminy w sposób przyjazny dla inwestora,

- tworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego na szczeblu instytucji powiatowych – władze gminy lobbować będą na rzecz pozytywnych zmian w zakresie współpracy z przedsiębiorcami,
- promocja gospodarcza, obejmująca między innymi opracowanie banku danych gospodarczych - regularnie uaktualnianej bazy danych o przedsiębiorcach oraz terenach i możliwościach inwestycyjnych,
- rozwój opieki przedszkolnej na obszarach wiejskich, ułatwiający kobietom podejmowanie pracy (zagadnienie zostało szerzej opisane w części opracowania dotyczącej rozwoju społecznego).

Dla gospodarki gminy optymalne byłoby zarówno zwiększenie liczby firm prowadzonych przez mieszkańców gminy (zamozatrudnienie – podmioty gospodarcze osób fizycznych), jak też przyciągnięcie na teren gminy inwestorów oferujących miejsca pracy dla niezbyt wysoko wykwalifikowanych pracowników (działalność produkcyjna lub przetwórcza o niezbyt wysokim zaawansowaniu technologicznym). Dlatego też władze gminy powinny przygotować i promować oferty terenowe przede wszystkim pod tego typu przedsiębiorczość.

Gmina Lniano także w kolejnych latach pozostanie obszarem o bardzo dużej roli rolnictwa w strukturze utrzymania ludności – poza największymi miejscowościami rolnictwo będzie wciąż głównym źródłem utrzymania ludności. Strategie rozwoju lokalnego nie zakładają konkretnych działań związanych z poprawą funkcjonowania rolnictwa, czy też bezpośrednich działań skierowanych do gospodarstw rolnych. Funkcjonowanie rolnictwa odbywa się w oparciu o programy sektorowe i wspólną politykę rolną UE – niezależnie od polityki władz lokalnych.

Gminy wpływają na rozwój rolnictwa w sposób pośredni – wszelkie działania służące rozwojowi sprzyjają bowiem także produkcji rolnej i poprawie życia ludności rolniczej. Przede wszystkim należy tu zwrócić uwagę na:

- rozwój infrastruktury technicznej - zwłaszcza dróg i kanalizacji,
- rozwój społeczny – który w warstwie infrastrukturalnej stworzy warunki lepszego funkcjonowania szkolnictwa i kultury, a w warstwie zasobów ludzkich – lepsze warunki wykształcenia i poprawy kwalifikacji zawodowych (a więc także odchodzenia nadmiaru zatrudnienia z rolnictwa).

Na potrzeby rolników działać także będzie doradztwo rolnicze realizowane zarówno przez Urząd Gminy, jak i wyspecjalizowane służby – będzie realizowane poprzez udzielanie pomocy instytucjonalnej rolnikom oraz przedsiębiorcom (zwłaszcza działającym w branżach związanych z rolnictwem, np. w przetwórstwie).

Pośrednim wsparciem dla rolnictwa będzie także rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, stanowiącego część przedsiębiorczości.

Gmina nie odgrywa roli w ruchu turystycznym i należy zakładać, że także w przyszłości nie stanie się obszarem intensywnego ruchu turystycznego. Samorząd gminy wspierać będzie wszelkie - nie naruszające ładu przestrzennego i nie degradujące środowiska - inicjatywy związane z rozwojem turystyki, rekreacji i wypoczynku na terenie gminy. Realny jest przede wszystkim rozwój agroturystyki, choć jest to działalność o niewielkim znaczeniu ekonomicznym oraz tzw. „drugich domów”. „Drugie domy” mogą powstawać od podstaw lub też mogą nimi być wykupywane siedliska rolne. Służą przede wszystkim wypoczynkowi sobotnio-niedzielnemu oraz urlopowemu, ale mogą stać się także miejscem stałego pobytu ludności w wieku emerytalnym. Gmina powinna także rozważyć wyznaczenie terenów pod realizację zabudowy letniskowej (w sposób realizujący interesy gmin w zakresie gospodarki przestrzennej) - zabudowa tego typu przyczynia się do tworzenia grupy „czasowych mieszkańców” powiększających popyt na lokalnym rynku handlu i usług; warto zauważyć, że zainwestowanie tego typu najczęściej cechuje się wysoką estetyką, a więc podnosi

standard przestrzeni, a ponadto wiąże się z wieloletnim związaniem posiadaczy tej zabudowy z terenem gminy, co niesie również korzystne efekty społeczne. Jako szczególnie predestynowane do lokalizacji tego typu zainwestowania, wskazuje się miejscowości Bładzim, Ostrowite, Mukrz (co nie wyklucza możliwości rozwoju także w innych częściach gminy) - w powyższych miejscowościach, oprócz dużych obiektywnych walorów przyrodniczych, deklarowana jest także przychylność mieszkańców do sprzedaży gruntów na ten cel.

Jednym z instrumentów aktywizacji gospodarczej jest działalność promocyjna. Jej znaczenie w pozyskiwaniu kapitału spoza gminy trudno przecenić. Promocja gospodarcza gminy Lniano powinna dotyczyć przede wszystkim „przyciągnięcia” na teren gminy inwestorów oferujących miejsce zatrudnienia dla mieszkańców gminy - te działania powinny być realizowane w sposób ciągły i skorelowane z przygotowywaniem terenów pod inwestycje. Wspierane powinny być wszystkie rodzaje działalności zwiększające zatrudnienie, choć ze względu na charakter gminy i obszarów sąsiadujących, szczególnie predestynowane są inwestycje w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz niezbyt skomplikowanej technologicznie wytwórczości. Podkreślić należy, iż w zakresie organizacji promocji gospodarczej gminy, samorząd lokalny jest podmiotem odpowiedzialnym w największym stopniu za realizację zadania. Obecnie gmina nie jest przygotowana do pozyskania inwestorów (brak terenów inwestycyjnych), ale wraz z pojawieniem się takiej oferty być może pożądane byłoby nawiązanie współpracy z profesjonalną firmą zajmującą się promocją medialną.

Bardzo dużym kapitałem promocyjnym gminy jest funkcjonowanie na jej terenie zakładów „Viola”. Zakłady te (dzięki umiejscowieniu w siedzibie gminy) promują nazwę gminy, a duża popularność wyrobów pochodzących z zakładów „Viola” tworzy generalnie pozytywne skojarzenia nazwy gminy. Pojazdy firmowe są swoistymi reklamami gminy.

Promocja gminy może być realizowana między innymi za pomocą mediów regionalnych, a nawet ogólnopolskich oraz uatrakcyjnionej strony internetowej. Zostanie stworzona i regularnie aktualizowana baza danych dotyczących terenów inwestycyjnych oraz możliwości współpracy z lokalnymi firmami. Przedstawiciele gminy uczestniczyć będą w imprezach wystawienniczo-targowych o charakterze gospodarczym oraz uczestniczyć będą w pracach krajowych i zagranicznych stowarzyszeń i związków samorządowych. Przygotowywane będą materiały reklamowe i wydawnictwa - informatory i foldery.

Do możliwych do realizacji w gminie działań z zakresu promocji zaliczyć można:

- stworzenie i uaktualnianie banku danych inwestycyjnych - zbioru informacji na temat terenów i nieruchomości dostępnych dla inwestorów oraz podmiotów gospodarczych poszukujących kooperantów; bank danych inwestycyjnych może być przedsięwzięciem samodzielnym lub prowadzonym wspólnie z innymi gminami powiatu,
- wykreowanie powszechnie znanych symboli gminy dla jej promocji oraz wykreowanie i wypromowanie logo (godła), barw (flagi) i hasła reklamowego gminy,
- uczestnictwo w targach, wystawach, imprezach promocyjnych (samodzielne, bądź przy współpracy samorządu powiatowego lub wojewódzkiego),
- aktywne uczestnictwo gminy w organizowanych na terenie województwa turniejach i konkursach gmin i miast (zwłaszcza imprezach o charakterze prestiżowym organizowanych przez znane redakcje mediów lub samorząd wojewódzki),
- wspieranie wszelkich działań samorządu powiatowego zmierzających do wzmocnienia potencjału społeczno-gospodarczego oraz podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej Świecia i powiatu świeckiego,
- rozwój współpracy partnerskiej z miastami i regionami zagranicznymi.

Infrastruktura techniczna. Drogi i komunikacja

W kolejnych latach podejmowane będą działania na rzecz poprawy dostępności komunikacyjnej gminy. Zagadnienie to ma charakter złożony i dotyczy dwóch aspektów:

1. dostępności zewnętrznej gminy - tu identyfikuje się trzy priorytety:
  - a. utrzymywanie w normatywnym stanie technicznym dróg wojewódzkich nr 239 i 240 oraz dróg powiatowych,
  - b. poprawa funkcjonowania autobusowej komunikacji publicznej
    - b1. władze gminy podejmować będą starania na rzecz zwiększenia liczby połączeń autobusowych na terenie gminy zapewniających dojazd do Świecia (w tym zadaniu zabiegać będą o współpracę sąsiednich gmin, w interesie których także leży to zagadnienie – przede wszystkim gmin Drzycim i Jeżewo);
    - b2. władze gminy podejmować będą starania na rzecz zwiększenia liczby połączeń autobusowych na terenie gminy zapewniających dojazd do Tucholi (w tym zadaniu zabiegać będą o współpracę sąsiednich gmin, w interesie których także leży to zagadnienie – przede wszystkim gmin powiatu tucholskiego - Lubiewo i Cekcyn, ale także Bukowiec w powiecie świeckim), a także do Osia i Śliwic (obydwie miejscowości są silnymi ośrodkami przedsiębiorczości i możliwość dojazdu stwarza dodatkową możliwość podjęcia tam pracy oraz załatwiania spraw w zakresie handlu i usług - w tej sprawie w podejmowaniu starań o uruchomienie komunikacji - zapewne w relacji Świecie - Drzycim - Lniano - Osie/Śliwice - bez wątpienia można liczyć na wsparcie sąsiednich, zainteresowanych gmin)
    - b3. podejmowane będą (także przy współpracy sąsiednich gmin) starania na rzecz uruchomienia bezpośrednich połączeń autobusowych łączących gminy tej części powiatu z Bydgoszczą;
    - b4. przy współpracy z sąsiednimi gminami podejmowane będą także działania na rzecz stworzenia połączeń autobusowych z Grudziądzem;
    - b5. przy współpracy z sąsiednimi gminami podejmowane będą także działania na rzecz stworzenia połączeń autobusowych z węzłem kolejowym w Laskowicach Pomorskich;
    - b6. wspierane będą także wszelkie inicjatywy prywatnych przewoźników zainteresowanych rozwojem komunikacji autobusowej
  - c. zwiększenie liczby połączeń w komunikacji kolejowej na linii z Chojnic do Grudziądza, w tym przede wszystkim zwiększenie liczby bezpośrednich połączeń do Tucholi i Grudziądza, tak by miasta mogły pełnić funkcję obsługi w zakresie szkół ponadgimnazjalnych, a także zapewnienie dogodnych połączeń z Bydgoszczą i Gdańskiem z przesiadką w Laskowicach Pomorskich;

Podstawowym problemem w realizacji zadań z zakresu dostępności zewnętrznej jest fakt, że żadne z nich nie leży w kompetencjach samorządu gminnego. Władze gminy mogą jedynie lobbować na rzecz rozwiązań satysfakcjonujących gminną społeczność i zawiązywać w tym celu „strategiczne sojusze” z sąsiednimi gminami.

2. dostępności wewnętrznej gminy – tu podstawowym priorytetem jest poprawa stanu dróg gminnych; jest to zadanie własne gminy i w tej dziedzinie cała odpowiedzialność spoczywa na władzach gminy. Drogi gminne nie odgrywają tak istotnej roli w obsłudze mieszkańców, ze względu na gęstą sieć i dobrą dostępność miejscowości za pomocą dróg wyższych kategorii. Niemniej jednak podejmowane będą działania na rzecz poprawy standardu tych dróg - zwłaszcza w tych miejscowościach, gdzie lokalnie znaczenie dróg gminnych jest duże dla prawidłowej obsługi mieszkańców. Drogi gminne to z punktu widzenia mieszkańców, drogi wewnątrz miejscowości, a więc zapewniające możliwość dojazdu do poszczególnych posesji. Większość dróg gminnych ma obecnie gruntową nawierzchnię i cechuje się złym lub bardzo złym stanem technicznym. W badaniu ankietowym zdecydowana większość ocen stanu dróg w gminie była bardzo zła, co jednoznacznie wskazuje na oczekiwania mieszkańców w tym zakresie. Działania władz gminy w stosunku do dróg gminnych będą polegały przede wszystkim na utwardzaniu nawierzchni, w celu poprawy ich przejezdności, zwłaszcza w okresach niekorzystnych warunków pogodowych. Priorytetowo będą traktowane odcinki stanowiące jedyny lub główny dojazd do miejscowości, czy też ich części.

Poprawa stanu dróg, oprócz wpływu na warunki życia ludności, bezpośrednio oddziałuje także na możliwości aktywizacji gospodarczej i ewentualnej penetracji turystycznej gminy. Sukcesywnej poprawie będą ulegały znajdujące się obecnie w bardzo złym stanie technicznym drogi gminne – dokonany zostanie wybór dróg gminnych o szczególnie dużym znaczeniu dla prawidłowego funkcjonowania gminy i obsługi ludności - o dużym ruchu mieszkańców, ważnych odcinków łącznikowych pomiędzy drogami powiatowymi, o dużym zagrożeniu dla bezpieczeństwa pieszych i zmotoryzowanych, i te wybrane drogi (w pierwszej kolejności) będą objęte remontami i modernizacją. Z przyczyn ekonomicznych i społecznych nie należy się spodziewać nakładów na odcinki nieistotne lub mało istotne dla obsługi mieszkańców i transportu, zwłaszcza jeśli istnieją alternatywne dla nich metody dojazdów i przewozów.

Samorząd gminny będzie podejmował starania na rzecz uwzględniania dróg powiatowych biegnących w gminie Lniano, w planach inwestycyjnych Starostwa Powiatowego w celu zapewnienia możliwie dobrego ich stanu technicznego – jest to szczególnie ważne, bowiem drogi te nadal będą pełnić podstawową rolę w obsłudze mieszkańców gminy. Działania na sieci dróg powiatowych związane będą przede wszystkim z poprawą ich stanu technicznego (naprawa nawierzchni, poszerzenia) oraz z poprawą bezpieczeństwa w przebiegu przez miejscowości.

W stosunku do dróg wojewódzkich, które wykazują dobry stan techniczny, należy oczekiwać przede wszystkim poprawy bezpieczeństwa w przebiegu przez miejscowości (tym bardziej iż droga 239 biegnie przez siedzibę gminy, gdzie krzyżuje się z drogami niższej rangi). W przypadku drogi nr 240 priorytetem jest organizacja bezpiecznych skrzyżowań.

Tab. Wieloletni plan inwestycji w zakresie budowy i modernizacji dróg na terenie gminy Lniano

Lp	Nazwa drogi	Miejscowość	Technologia wykonania	Powierzchnia (m ²)	Szacowany koszt	Planowana realizacja
1.	Osiedle zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	Bładzim	polbruk	3.315	364.650	2009
2.	Droga do jeziora	Wętfie	asfalt	1.700	187.000	2009
3.	Droga do kąpieliska	Ostrowite	polbruk	3.297	361.570	2009-2010
4.	Droga Słępska - Mukrz	Mukrz	asfalt	17.942	1.973.620	2010
5.	Droga przy ul Długiej w Lnianie	Lniano	asfalt	2.640	290.400	2010
6.	Modernizacja drogi powiatowej Nr 1233C Lniano-Bramka wraz z budową chodników (porozumienie Gminy Lniano z PZD w Świeciu)	Lniano	asfalt, polbruk	-----	744.200 (372.100 – udział własny)	2010
7.	Droga przy ul. Sportowej	Lniano	asfalt	1.500	165.000	2011
8.	Droga przy ul. Jeziornej	Lniano	asfalt	950	104.500	2011
9.	Droga przy ul. 31 Stycznia w Lnianie	Lniano	asfalt	1.450	159.500	2011
10.	Drogi na osiedlu za torami w Lnianie (ulice: Leśna, Wrzosowa, Świerkowa)	Lniano	asfalt	5.310	584.200	2012

Źródło: Urząd Gminy

W odpowiedzi na zgłaszane przez mieszkańców zapotrzebowanie, rozważona zostanie możliwość i celowość realizacji chodników w największych miejscowościach, zwłaszcza w miejscach istotnych dla bezpieczeństwa i wygody ruchu pieszych.

Zgodnie z postulatami mieszkańców podejmowane będą działania na rzecz lepszego funkcjonowania odśnieżania oraz na rzecz uporządkowania poboczy (usuwanie zasłaniających widoczność zakrzaczeń).

Gmina wykazuje zróżnicowany stan rozwoju różnych aspektów infrastruktury technicznej. Najbliższe lata będą okresem dalszego rozwoju tej sfery.

Priorytetowe znaczenie mają:

- dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej do osiągnięcia poziomu optymalnego z punktu widzenia ekonomii; na pozostałych obszarach – obsługa za pomocą przydomowych oczyszczalni lub opróżnianych zbiorników; a także osiągnięcie i utrzymanie właściwych standardów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- upowszechnienie dostępu do Internetu poprzez rozwój łączy stałych oraz obniżanie kosztów dostępu,
- dokończenie rozwoju sieci wodociągowej i zachowanie odpowiednich standardów zaopatrzenia w wodę pitną (w tym modernizację instalacji zaopatrzenia w wodę),
- osiągnięcie i utrzymanie właściwych standardów w zakresie segregacji, zbiórki, składowania i utylizacji odpadów, w tym także przedsięwzięcia związane z wdrażaniem założeń Programu Gospodarki Odpadami dla województwa (docelowa obsługa terenu gminy przez składowisko w Sulnówku, w gminie Świecie).

Mniej pilne lub – ze względu na dobry stan - nie tak bardzo istotne, są następujące zagadnienia:

- budowa sieci gazowej,
- utrzymanie właściwych standardów zaopatrzenia w energię elektryczną,
- rozwój energetyki na bazie odnawialnych źródeł energii,
- zapewnienie właściwych standardów jakości działania telefonii komórkowej (pełne pokrycie gminy „zasięgiem” sieci).

Należy zwrócić uwagę, że zagadnienie infrastruktury technicznej jest szczególnie ważne jeśli uwzględni się fakt, że ma bardzo silny wpływ na 3 aspekty: społeczny - wpływa na jakość życia mieszkańców, ekologiczny - wpływa na ograniczenie oddziaływań na środowisko (co ze względu na wysoką jakość środowiska oraz objęcie znacznej części gminy i powiatu ochroną - ma szczególnie duże znaczenie) oraz ekonomiczny - stwarza lepsze warunki dla inwestowania.

W kolejnych latach kontynuowane będą działania zmierzające w sferze podstawowej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej do: zakończenia rozpoczętych inwestycji, podejmowania nowych działań związanych z realizacją zainwestowania, podejmowania działań związanych z modernizacją istniejącego zainwestowania w celu poprawy jakości lub zapewnienia sprawności jego funkcjonowania.

Wśród zaplanowanych szczegółowych zadań, które będą realizowane w dziedzinie infrastruktury technicznej, wymienić należy:

- **budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Lniano, Wętfie, Siemkowo , Jeziorki, Karolewo i Lubodzież,**
- **budowa przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej,**
- **rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Ostrowite**

Gmina jest zainteresowana rozwojem sieci gazowej. W polityce regionalnej od dłuższego okresu istnieją plany realizacji odgałęzienia biegnącego w tej części powiatu gazociągu (gazociąg Świecie – Chojnice biegnie przez południową część gminy), które obsługiwałoby także gminę Lniano. Gazyfikacja gminy poprawi także warunki inwestowania na jej terenie. Ważnym zagadnieniem jest utrzymywanie sprawności sieci elektroenergetycznej, przede wszystkim w celu zapewnienia ciągłości dostaw energii. Samorząd gminny będzie wspierał rozwój ekologicznych systemów grzewczych oraz modernizację istniejących źródeł ogrzewania.

Ze względu na powszechność używania przez mieszkańców telefonów komórkowych, ważnym zagadnieniem jest zapewnienie prawidłowych parametrów ich funkcjonowania (obecnie istnieją problemy z

„zasięgiem” poszczególnych sieci). Należy zwrócić uwagę na taką lokalizację infrastruktury telekomunikacyjnej (przede wszystkim stacji bazowych), by minimalizować jej wpływ na estetykę i harmonię krajobrazu (maszty stacji bazowych są wyraźną dominantą wysokościową, burzącą harmonię krajobrazu – zwłaszcza że w obszarze o tak zróżnicowanej rzeźbie terenu wywierana będzie presja na ich lokalizację na lokalnych kulminacjach wysokościowych – zazwyczaj bardzo dobrze eksponowanych). Liczbę stacji bazowych należy ograniczać do absolutnego minimum niezbędnego dla zachowania prawidłowych parametrów, a urządzenia różnych operatorów powinny być lokowane na tych samych masztach. Powszechność telefonii komórkowej nie zwalnia operatorów telefonii stacjonarnej z obowiązku zapewnienia wysokiej jakości tradycyjnych łączy (tym bardziej, iż wciąż dosyć popularnym sposobem uzyskania połączeń z internetem są łączy modemowe).

Na terenie gminy podejmowane będą działania na rzecz rozwoju energetyki w oparciu o odnawialne źródła energii. Ze względu na lokalne warunki należy zwrócić uwagę przede wszystkim na systemy grzewcze wykorzystujące biomasę, w tym słomę, rośliny energetyczne, zrębki drzewne. Korzystne są warunki rozwoju biogazowni. Możliwe jest także wykorzystywanie paneli słonecznych (podgrzewanie wody na cele użytkowe), a prawdopodobnie także ciepła wód geotermalnych (choć to zagadnienie wymaga podjęcia szczegółowych analiz technicznych). Warunki naturalne dla rozwoju energetyki wiatrowej nie są na terenie gminy optymalne, ale nie wyklucza się rozwoju także tego rodzaju energetyki, pod warunkiem zaproponowania przez inwestorów rozwiązań chroniących mieszkańców przed szkodliwymi oddziaływaniami - ze względu na objęcie północnej części gminy siecią Natura 2000, energetyka wiatrowa może być rozwijana tylko w części południowej.

Samorząd gminy wspierał będzie wszelkie działania, zmierzające do rozwoju indywidualnych oraz zbiorczych systemów wykorzystujących wymienione rodzaje odnawialnych źródeł energii.

CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY

Cel rozwoju gminy:

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców oraz aktywizacja gospodarcza gminy

Cel główny zostanie zrealizowany za pomocą 5 kierunków rozwoju:

- 1. Rozwój gospodarczy**
- 2. Rozwój społeczny – zasoby ludzkie**
- 3. Rozwój społeczny – infrastruktura społeczna**
- 4. Rozwój infrastruktury technicznej oraz ochrona przyrody**
- 5. Poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy**

Kierunki rozwoju:

1. Rozwój gospodarczy

- 1.1. Wyznaczanie, wyposażanie w zakresie infrastruktury, zapewnienie dostępności oraz promocja terenów inwestycyjnych.
- 1.2. Poprawa, zmiana, uzupełnianie kwalifikacji zawodowych ludności.
- 1.3. Rozwój instytucji wsparcia przedsiębiorczości.
- 1.4. Rozwój turystyki, w tym rozwój zagospodarowania ogólnodostępnego i wsparcie dla bazy agroturystycznej i turystyki wiejskiej.
- 1.5. Promocja gminy.

2. Rozwój społeczny – zasoby ludzkie

- 2.1. Poprawa warunków dostępności mieszkańców gminy do szkolnictwa ponadgimnazjalnego (utworzenie

- szkoły ponadgimnazjalnej na terenie gminy lub w sąsiedztwie).
- 2.2. Poprawa warunków dostępności mieszkańców gminy do szkolnictwa dla dorosłych (stworzenie warunków kształcenia dorosłych na terenie gminy lub w sąsiedztwie).
  - 2.3. Stworzenie funduszu stypendialnego dla młodzieży z terenu gminy kształcącej się w szkołach średnich w Bydgoszczy lub Toruniu oraz w szkołach wyższych na terenie województwa.
  - 2.4. Wspieranie aktywności społecznej – rozwoju instytucji pozarządowych, organizacji, stowarzyszeń oraz inicjatyw mieszkańców o profilu kulturalnym, sportowym, społecznym.
  - 2.5. Rozwój działalności służących integracji i rozwiązywaniu problemów niepełnosprawnych.
  - 2.6. Realizacja programu przygotowania mieszkańców do korzystania z technologii informatycznych.
  - 2.7. Realizacja programu typu „e-gmina” („e-urząd”).

3. Rozwój społeczny – infrastruktura społeczna

- 3.1. Poprawa jakości kształcenia, standardu budynków, wyposażenia w szkołach podstawowych i gimnazjach, w tym stworzenie optymalnych warunków dla nauki informatyki, języków obcych oraz wychowania fizycznego.
- 3.2. Tworzenie oraz remonty, rozbudowa i podnoszenie standardu bazy sportowo-rekreacyjnej na potrzeby szkół i lokalnych społeczności.
- 3.3. Upowszechnienie opieki przedszkolnej poprzez: wykorzystanie i rozwój istniejącej bazy przedszkolnej i szkolnej, wykorzystanie świetlic wiejskich, wspieranie inicjatyw zmierzających do tworzenia kolejnych placówek przedszkolnych.
- 3.4. Rozwój kultury poprzez budowę nowej oraz adaptację, rozbudowę, remonty i podnoszenie standardu istniejącej bazy.
- 3.5. Zapewnienie dostępności i wysokiej jakości ochrony zdrowia – poprzez doposażenie bazy ochrony zdrowia, zwiększenie liczby personelu, wdrażanie programów prozdrowotnych, poprawę dostępu do specjalistów.
- 3.6. Tworzenie przestrzeni publicznych przyjaznych dla osób niepełnosprawnych.
- 3.7. Przygotowanie sfery usług publicznych w gminie do prognozowanego wzrostu liczebności ludności starszej, w tym rozwój infrastruktury opieki społecznej, opieki zdrowotnej, działalności kulturalnych, likwidowanie barier przestrzennych oraz przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym tej grupy.
- 3.8. Poprawa wyposażenia Straży Pożarnej w sprzęt i samochody oraz poprawa warunków lokalowych.
- 3.9. Poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy oraz poprawa bezpieczeństwa na drogach.
- 3.10. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych - podniesienie ładunku, estetyki, urządzenie placów zabaw i terenów rekreacyjnych, adaptacja dla potrzeb aktywizacji i integracji społecznej.

4. Rozwój infrastruktury technicznej oraz ochrona przyrody

- 4.1. Osiągnięcie właściwych standardów i zapewnienie obsługi w zakresie zaopatrzenia w wodę (rozwój, remonty, rozbudowa, przebudowa, podnoszenie standardu sieci i urządzeń).
- 4.2. Osiągnięcie właściwych standardów i zapewnienie obsługi w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz oczyszczania ścieków (rozwój, remonty, rozbudowa, przebudowa, podnoszenie standardu sieci i urządzeń).
- 4.3. Osiągnięcie właściwych standardów i zapewnienie obsługi w zakresie gospodarki odpadami.
- 4.4. Budowa i rozwój sieci gazowych.
- 4.5. Rozwój proekologicznych systemów grzewczych.
- 4.6. Rozwój elektroenergetyki oraz energetyki ciepłej wykorzystującej odnawialne źródła energii.
- 4.7. Zapewnienie powszechnego dostępu do internetu, w tym zwłaszcza poprzez budowę szerokopasmowych sieci zwiększających możliwości dostępu do sieci Internet, wsparcie działalności lokalnych dostawców usług internetowych, rozwój ogólnodostępnych punktów dostępu do internetu, rozwój usług typu „hot-spot”.
- 4.8. Poprawa stanu czystości wód powierzchniowych; eliminacja źródeł zanieczyszczeń.

5. Poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy

- 5.1. Osiągnięcie i utrzymanie normatywnego standardu dróg wojewódzkich.
- 5.2. Przebudowa, remonty i podnoszenie standardu dróg powiatowych.
- 5.3. Osiągnięcie i utrzymanie właściwego stanu technicznego dróg gminnych. Rozbudowa systemu dróg gminnych.
- 5.4. Zwiększenie liczby połączeń w komunikacji autobusowej (PKS oraz prywatnych przewoźników) terenu gminy ze Świeciem i Tucholą.
- 5.5. Utworzenie bezpośrednich połączeń autobusowych z Lniana do Bydgoszczy, Grudziądza i Torunia.
- 5.6. Zwiększenie liczby połączeń w komunikacji kolejowej z Tucholą, Laskowicami Pomorskimi oraz Grudziądem.
- 5.7. Realizacja systemu ścieżek i tras rowerowych o znaczeniu komunikacyjnym i turystycznym.

USPOŁECZNIENIE PROCESU TWORZENIA STRATEGII

Proces prac nad Strategią zakładał aktywny udział gminnej społeczności:

1. Powołano Społeczną Radę Konsultacyjną - grupującą lokalnych liderów, przedstawicieli instytucji w największym stopniu odpowiedzialnych za rozwój gminy, przedstawicieli przedsiębiorców, mieszkańców, administracji publicznej. Rada odbyła dwa posiedzenia (we wrześniu oraz październiku 2009 r.) poświęcone dyskusji na temat stanu, uwarunkowań rozwoju i przyszłości gminy.
2. Wykonano badanie ankietowe wśród mieszkańców gminy. Anonimową ankietę przeprowadzono wiosną 2009 roku za pośrednictwem szkół - wśród uczniów wybranych klas rozdysponowano formularz ankiety, który po wypełnieniu przez rodziców, zwracano w szkole. Badanie miało na celu:
  - poinformowanie społeczeństwa gminy o opracowywanej Strategii,
  - uzyskanie opinii i oceny mieszkańców na temat stanu rozwoju gminy,
  - zebranie sugestii, wniosków i postulatów na temat kierunków dalszego rozwoju.

Otrzymano 236 wypełnionych ankiet. Można więc szacować, że ankietę wypełniło około 15-20% rodzin w gminie. Ankiety wypełnili mieszkańcy wszystkich miejscowości z wyjątkiem niewielkich wsi Cisiny i Jakubowo. Uzyskano dosyć dobrą reprezentatywność terytorialną - w pełni wystarczającą, by badanie uznać za miarodajne.

Podkreślić należy, że ankiety zostały wypełnione rzetelnie i starannie, co świadczy o poważnym potraktowaniu badania przez mieszkańców. W aż ¾ ankiet uzyskano odpowiedzi na „wolne” pytanie o wnioski do polityki rozwoju gminy.

Ogólnie badanie można uznać za bardzo udane – rozpowszechniono wiedzę o opracowywanej Strategii, przeprowadzono konsultacje społeczne, uzyskano opinie mieszkańców na temat obecnego stanu rozwoju i przyszłych potrzeb.

Na podstawie badania ankietowego sporządzono odrębne opracowanie szczegółowe - „Raport z wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Lniano”.

Wyniki ankiety zostały wykorzystane przy konstruowaniu celów i kierunków rozwoju gminy. W projekcie Strategii zostały uwzględnione następujące zagadnienia / wnioski wynikające bezpośrednio z badań ankietowych wśród mieszkańców:

1. Najbardziej oceniane aspekty zadań własnych gminy to: drogi, opieka przedszkolna oraz zagospodarowanie wolnego czasu (kultura, sport, rekreacja, itp.)
2. Zarówno z „uwag dodatkowych” jak i analizy wyposażenia gospodarstw wynika zbyt słaba możliwość dostępu do internetu
3. Znaczna część mieszkańców wskazuje na niewystarczający stan rozwoju komunikacji publicznej - ma to duże znaczenie w kontekście wskazywanych silnych związków z miastem.
4. Mieszkańcy oczekują podjęcia działań na rzecz estetyzacji miejscowości (chodniki, place zabaw, oświetlenie, poprawa czystości, itp.).

MONITORING STANU GMINY I POSTĘPÓW REALIZACJI STRATEGII

System monitoringu stanu gminy służy jej lepszemu zarządzaniu. Bieżący dostęp do najbardziej aktualnych danych dotyczących stanu rozwoju oraz charakteru (kierunków, tendencji, natężenia i dynamiki) zachodzących procesów społeczno-gospodarczych, jak również ocena pozycji gminy na tle innych jednostek, pozwalają na podejmowanie działań zapewniających realizację interesów gminy w najlepszy z możliwych w danej sytuacji i przy określonych możliwościach, sposób.

Doceniając rolę monitoringu w nowoczesnym zarządzaniu gminą, sugeruje się powołanie w strukturach Urzędu Gminy wyspecjalizowanej komórki zajmującej się tym zagadnieniem lub nawiązanie stałej, wieloletniej współpracy z jednostką badawczą realizującą to zagadnienie na potrzeby gminy.

Obligatoryjny monitoring stanu gminy dotyczy tylko studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (wynika z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która w art. 32 stwierdza iż „W celu oceny aktualności studium i planów miejscowych wójt, burmistrz albo prezydent miasta dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, ocenia postępy w opracowywaniu planów miejscowych i opracowuje wieloletnie programy ich sporządzania w nawiązaniu do ustaleń studium, z uwzględnieniem decyzji zamieszczonych w rejestrach, o których mowa w art. 57 ust. 1-3 i art. 67, oraz wniosków w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego”. Powyższa ustawa precyzuje także, że ocena taka powinna się odbywać co najmniej raz w czasie kadencji rady gminy). Częstotliwość i charakter (zakres) tego typu monitoringu są zdecydowanie niewystarczające, stąd tak duża rola inicjatyw podejmowanych przez samorzady w tym zakresie.

Źródłami danych na potrzeby monitoringu są:

- Urząd Gminy oraz instytucje podległe samorządowi gminy – w zakresie zadań własnych, zmian zagospodarowania, inwestycji realizowanych na terenie gminy,
- Urząd Statystyczny – w zakresie zagadnień społeczno-gospodarczych (zachodzących procesów i struktur mający miejsce w gminie) oraz w zakresie oceny zmian roli i znaczenia gminy na tle powiatu i województwa,
- gestorzy sieci – w zakresie infrastruktury technicznej (zwłaszcza przesyłowej) oraz komunikacyjnej (drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe, linie kolejowe) zlokalizowanej na terenie gminy,
- Wojewódzka Inspekcja Ochrony Środowiska – jako instytucja prowadząca regularne oceny stanu różnych aspektów środowiska na terenie województwa,
- w zakresie analiz zmian uwarunkowań zewnętrznych – wynikających np. ze zmian stanu zagospodarowania i poziomu rozwoju powiatu i województwa, postuluje się utworzenie w strukturach Urzędu Gminy stosownej komórki organizacyjnej lub nawiązanie trwałej współpracy z instytucją zewnętrzną zapewniającą obiektywną obsługę w tym zakresie.

Monitorowanie zachodzących zmian jest jednym z podstawowych instrumentów kreowania rozwoju danego obszaru. Znajomość aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej (także sytuacji na tle innych jednostek) pozwala na szybsze i trafniejsze podejmowanie decyzji. W przypadku planowania strategicznego, monitoring ma na celu:

- ocenę stopnia realizacji zakładanych celów rozwoju,
- ocenę stopnia i jakości realizacji zadań własnych,
- ocenę stanu zagospodarowania przestrzennego i jego zmian,
- szybką identyfikację pojawiających się konfliktów lub barier rozwoju oraz przeciwdziałanie im,
- ocenę charakteru zmian uwarunkowań, w których funkcjonuje dana jednostka (zmiana uwarunkowań zewnętrznych bardzo często przewartościowuje mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia rozwoju),
- ocenę potrzeby aktualizacji Strategii (związaną z pojawieniem się zbyt wielu, lub zbyt złożonych nowych uwarunkowań rozwoju).

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż samorząd gminny odpowiada tylko za niewielką część zadań niezbędnych dla powodzenia rozwoju gminy. W przypadku niektórych innych przedsięwzięć działania samorządu mogą mieć charakter katalizatorów - samorząd nie może bezpośrednio realizować zadań, ale może tworzyć sprzyjające warunki dla różnego rodzaju przedsięwzięć. Niektóre uwarunkowania są jednak całkowicie niezależne od działań samorządu.

Coraz większa będzie także rola samorządów (gminnego, ale także w zakresie swych zadań – powiatowego i wojewódzkiego) w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwój inwestycji na terenie gminy. Ich skuteczność (a przede wszystkim jakość przygotowywanej dokumentacji w tym zakresie) będą jedną z podstawowych miar oceny funkcjonowania administracji na poziomie gmin i powiatów.

Oceniając możliwości monitorowania zmian stanu gminy, należy zwrócić uwagę, iż:

- część zadań zapisanych w Strategii wiąże się z jednorazowym wykonaniem inwestycji - monitoring tego typu przedsięwzięć jest najłatwiejszy, gdyż miarą sukcesu jest tu ich zrealizowanie;
- część działań, które są zapisane w Strategii jako ważne dla rozwoju, nie ma charakteru mierzalnego - nie można liczbowo lub wskaźnikowo określić, czy zadanie zostało wykonane;
- w zakresie niektórych rodzajów działań, miarą sukcesu jest poprawa pozycji gminy w danej dziedzinie na tle innych gmin. W ten sposób należy oceniać ogólny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego - sytuacją dowodzącą, iż rozwój danego obszaru jest porównywalny z innymi co do tempa i charakteru, jest nie pogarszanie własnej pozycji na tle średnich i na tle innych obszarów, a miarą sukcesu jest ich poprawa;
- wiele zadań ma charakter ciągły - dotyczą one np. zadań własnych w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej. W zakresie infrastruktury technicznej pierwszy etap wiąże się z rozbudową sieci i urządzeń do czasu osiągnięcia zakładanego stanu (ten etap jest mierzalny i porównywalny z innymi obszarami), ale kolejny etap to utrzymywanie bieżącej sprawności i odpowiednich standardów funkcjonowania (na tym etapie nie ma możliwości porównań z innymi obszarami, a jedynie istnieje możliwość określenia, na ile sprawna jest gminna infrastruktura).
- wiele zadań nie ma charakteru inwestycyjnego, a jedynie wiążą się z poprawą - usprawnieniem istniejącego stanu.

Monitoring powinien być przeprowadzany poprzez coroczne (jednorazowe w ciągu roku) sporządzenie raportu przedstawiającego zestawienie danych i informacji o aktualnym stanie gminy, stanie realizacji zamierzanych celów rozwoju, stanie zagospodarowania przestrzennego oraz zmianach, które zaszły w tych aspektach w okresie od poprzedniego raportu. Sugeruje się, by wykonywać tego typu opracowanie w drugim kwartale każdego roku, gdyż wówczas dostępne są już dane i informacje za rok ubiegły (dane dotyczące zadań własnych) lub z poprzedzającego go roku (dane publikowane przez Urząd Statystyczny).

Prowadząc monitoring, należy być świadomym, że w zakresie wielu aspektów rozwoju nie istnieją proste miary statystyczne pozwalające na ocenę tempa zachodzących zmian. W zakresie niektórych dziedzin nie jest możliwe określenie optymalnego stanu rozwoju – tym samym nie można określić stopnia zrealizowania tego celu (zaawansowania realizacji). W przypadku części zagadnień ocena jest utrudniona ze względu na sposób zbierania lub publikowania danych przez służby do tego powołane (np. inspekcję ochrony środowiska, urząd statystyczny). W niektórych aspektach charakter zmian można ocenić dopiero w okresie kilku-kilkunastu lat (np. związek poziomu edukacji z sytuacją na rynku pracy).

W zakresie zadań, w których możliwe jest określenie miar, monitoring stanu rozwoju gminy, powinien być prowadzony na podstawie następujących wskaźników:

- 1. ogólna pozycja gminy na tle powiatu, sąsiadów i województwa** – zmiany pozycji w rankingach i zestawieniach w zakresie wybranych cech (najczęściej przyjmuje się tu wskaźniki przedsiębiorczości, bezrobocia, stanu rozwoju infrastruktury technicznej, wybranych cech społecznych – takich jak migracje, przyrost naturalny, itp.), a także zmiany wskaźników notowanych w gminie na tle wartości średnich;
- 2. w zakresie jakości środowiska** - w zakresie ogólnych parametrów środowiska celem jest utrzymanie obecnej bardzo małej emisji zanieczyszczeń. W zakresie wskaźników szczegółowych miarą sytuacji jest poprawa wskaźników zanieczyszczenia wód (zwłaszcza najważniejszych rzek i największych jezior) – stan wód to najbardziej newralgiczny element środowiska - wykazujący zawsze najgorszy stan z wszystkich badanych aspektów środowiska. Miernikiem zmian jest także liczba nowo tworzonych form ochrony przyrody – choć na terenie gminy nie powinno to być priorytetem (i nie jest zagadnieniem szczególnie istotnym) ze względu na już obecnie bardzo duży udział powierzchni;
- 3. poziom przedsiębiorczości** - sytuacją korzystną jest zazwyczaj osiągnięcie przez gminę poziomu co najmniej 100% średniej dla obszarów wiejskich województwa. Szczegółowymi miarami zmian są:
  - niemalejący ogólny wskaźnik przedsiębiorczości
  - niemalejący wskaźnik względny (czyli wskaźnik na tle średniej wojewódzkiej)
  - wzrost liczby podmiotów w sekcji handel i naprawy (do poziomu co najmniej 80% wartości średnich)
  - wzrost powierzchni terenów inwestycyjnych oraz liczby miejscowości posiadających tego typu ofertę
- 4. poziom bezrobocia** - sytuacją korzystną jest osiągnięcie wskaźnika bezrobocia na poziomie 110% średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich (lub poniżej 100% dla obszarów wiejskich z wyłączeniem powiatów bydgoskiego i toruńskiego)*. Szczegółowymi miarami zmian są:
  - zmniejszanie bezwzględnej liczby bezrobotnych
  - wzrost liczby miejsc pracy
  - zmniejszanie wskaźnika bezrobocia w stopniu silniejszym, niż przeciętnie
  - niższy od przeciętnego wskaźnik długotrwale bezrobotnych.

*Ze względu na niepublikowanie stopy bezrobocia dla obszarów wiejskich województwa, należy do celów porównawczych używać innych, umożliwiających porównanie bezrobocia wskaźników - np. stosunku liczby bezrobotnych do ludności w wieku produkcyjnym lub ludności ogółem, przy czym należy uwzględniać nie tylko aktualną wielkość takiego wskaźnika, ale także jego zmiany (określenie tendencji) oraz relacje w stosunku do innych jednostek i średnich (poprawa czy pogorszenie na ich tle).

- 5. stan infrastruktury technicznej** - sytuacją docelową powinno być zrealizowanie planów w zakresie realizacji nowych sieci i urządzeń, modernizacji sieci i urządzeń istniejących oraz utrzymania bieżącej sprawności ich funkcjonowania. W zakresie infrastruktury technicznej specyfika uwarunkowań powoduje, iż bardzo trudno jest o porównania na tle innych obszarów i na tle średnich, a często takie porównania pozbawione są sensu (stanem docelowym we wszystkich jednostkach, jest bowiem osiągnięcie maksymalnego możliwego i uzasadnionego ekonomicznie stanu). Szczegółowymi miarami zmian są:
  - wzrost liczby odbiorców sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej
  - udział odbiorców sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w ogólnej liczbie gospodarstw
  - udział odbiorców sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w założonej docelowej liczbie odbiorców (czyli stan realizacji); dla sieci wodociągowej należy zakładać stan docelowy obejmujący 100% gospodarstw domowych; dla sieci kanalizacyjnej i gazowej dla każdej gminy będzie on uzależniony od analiz technicznej wykonalności i ekonomicznej efektywności

- udział korzystających ze stałych łączy internetowych – wskaźnik nie powinien maleć, a docelowo powinien zbliżyć się do poziomu 100% posiadaczy komputerów domowych
- wskaźniki sprawności funkcjonowania sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej, elektroenergetycznej - mierzone liczbą awarii uniemożliwiających korzystanie
- dla zagadnień oczyszczania ścieków stanem docelowym i optymalnym jest utrzymanie istniejących systemów w stanie pełnej sprawności (w tym dokonywanie stosownych modernizacji) oraz co najmniej zachowania parametrów oczyszczania
- dla zagadnień składowania i utylizacji odpadów zakłada się pełne uporządkowanie systemu i funkcjonowanie zgodnie z normami.

6. stan infrastruktury komunikacyjnej - sytuacją docelową powinno być zrealizowanie planów w zakresie realizacji nowych sieci i urządzeń, modernizacji sieci i urządzeń istniejących oraz utrzymanie bieżącej sprawności ich funkcjonowania i właściwego stanu technicznego. Stan docelowy wyznaczają istniejące obecnie i opracowane w przyszłości na podstawie monitoringu sieci, plany rozwoju. Szczegółowymi miarami zmian są:

- rosnąca długość i udział dróg o właściwych parametrach i stanie technicznym
- dostępność wszystkich miejscowości za pomocą dróg o nawierzchni utwardzonej, docelowo bitumicznej o właściwych dla klasy drogi parametrach technicznych
- zwiększenie liczby połączeń w komunikacji autobusowej (PKS i prywatnych przewoźników) pomiędzy obszarem gminy, a Świeciem, Tucholą, Osiem, Śliwicami, Laskowicami; w obliczu recesji w transporcie publicznym należy dążyć do bezwzględnego zachowania komunikacji na istniejących liniach i zwiększania liczby połączeń w miarę pojawiających się możliwości; w praktyce kilka par połączeń o dogodnych porach jest uważane za realizujące wymóg dostępności
- utworzenie bezpośredniej komunikacji autobusowej (lub codziennej kolejowej) z Bydgoszczą i Toruniem

7. stan infrastruktury społecznej - zagadnienie bardzo złożone i w wielu aspektach trudne do skwantyfikowania; w najbardziej ogólnym ujęciu - obsługa ludności w zakresie zadań własnych gminy powinna być na poziomie „satysfakcjonującym mieszkańców” i obiektywnie wysokim na tle ogólnie przyjętych standardów i w porównaniu z innymi jednostkami (gminami). Szczegółowymi miarami zmian są:

7.1. w zakresie edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym:

- zapewnienie właściwego poziomu kształcenia (miarą są tu wyniki egzaminów 6-klasistów, i gimnazjalistów oraz wskaźniki dostawania się do szkół ponadgimnazjalnych - na terenie gminy wskaźniki te powinny być lepsze od przeciętnych)
- zapewnienie dobrego dostępu do placówek, a więc nie wydłużanie czasu niezbędnego na dotarcie do placówek (dotyczy to np. dowozu uczniów)
- zapewnienie właściwego stanu technicznego placówek - a więc realizacja planów z zakresu ich modernizacji (miarą sukcesu jest malejąca liczba potrzeb)
- zapewnienie wyposażenia w infrastrukturę sportową (miarą jest liczba sal pełnowymiarowych, liczba boisk, liczba urządzeń i wyposażenia w sprzęt)
- zapewnienie wyposażenia w infrastrukturę do nauki informatyki (miarą jest stopień realizacji bieżących potrzeb w zakresie jakości sprzętu oraz jego liczby w stosunku do liczby uczniów)
- zapewnienie możliwości nauki 2 języków zachodnich wszystkim uczniom (preferowany angielski i niemiecki - w formie zajęć obowiązkowych lub dodatkowych)

7.2. w zakresie ochrony zdrowia:

- powszechna dostępność lekarzy specjalistów wraz z organizacją ich dyżurów w przychodniach gminnych - przy akceptowalnym czasie oczekiwania na wizytę

- powszechna dostępność na terenie gminy lekarza ogólnego, stomatologa, pediatry i ginekologa

7.3. w zakresie opieki przedszkolnej:

- dążenie do zwiększenia liczby placówek opieki przedszkolnej (przy bezwzględnym utrzymaniu istniejących)
- dążenie do objęcia opieką przedszkolną jak największej liczby dzieci
- dostosowanie liczby przedszkoli i liczby miejsc do istniejącego zapotrzebowania

7.4. w zakresie szkolnictwa dla dorosłych:

- przeprowadzanie na terenie gminy kursów i szkoleń dla dorosłych
- dofinansowanie nauki języków obcych oraz informatyki dla dorosłych

7.5. w zakresie kultury, sportu, wypoczynku i rekreacji:

- zwiększenie liczby i aktywności instytucji kultury
- utrzymywanie działalności funkcjonujących placówek i instytucji kultury i sportu, zwłaszcza bibliotek, świetlic wiejskich, klubów sportowych (w ramach klubów - istniejących sekcji) – aktualnie funkcjonujące placówki bezwzględnie nie powinny być likwidowane
- stymulowanie popytu i dostosowanie działalności do popytu
- tworzenie nowych instytucji kultury - zwłaszcza w większych miejscowościach pozbawionych obecnie bazy tego typu
- rozwój ogólnodostępnego zagospodarowania (boiska, ścieżki rowerowe, urządzenie plaży i kąpielisk)

7.6. w zakresie bezpieczeństwa publicznego:

- doprowadzenie do osiągnięcia normatywnego stanu wyposażenia w jednostkach straży pożarnej
- dalsza poprawa bezpieczeństwa ludności i mienia (zmniejszanie względnych i bezwzględnych wskaźników przestępczości)
- dalsza poprawa bezpieczeństwa na drogach – zwłaszcza na drogach wojewódzkich

7.7. w zakresie usług pocztowych i finansowych:

- zapewnienie dostępu do placówek pocztowych w większych miejscowościach (filia, agencja, itp.)
- wsparcie dla rozwoju placówek bankowych
- ułatwianie funkcjonowania firm kurierskich

8. w zakresie turystyki - podstawową ogólną miarą jest postrzeganie gminy jako obszaru atrakcyjnego, a więc zaistnienie we wskaźnikach opisujących bazę i ruch; wskaźnikami mierzalnymi są:

- liczba bazy (obiektów - noclegowych oraz innego rodzaju zagospodarowania turystycznego), liczba miejsc noclegowych (w tym w podziale na różnego rodzaju bazę oraz różnego rodzaju standard), liczba udzielanych noclegów, liczba turystów zagranicznych, liczba organizowanych imprez masowych, liczba uczestników tych imprez, liczba uczestników rejestrowanych form turystyki krajoznawczej - zakłada się, że ww. wskaźniki powinny rosnać
- liczba infrastruktury służącej obsłudze turystyki i pracowników turystyki (informacja turystyczna, promocja, organizatorzy ruchu, podmioty działające w turystyce, zatrudnieni w turystyce) – liczba powinna rosnać
- wskaźniki udziału dla ww. cech na tle województwa – powinny rosnać

9. w zakresie sytuacji materialnej ludności - podstawową ogólną miarą jest zmniejszenie liczby osób kwalifikujących się do otrzymywania pomocy ze względu na trudną sytuację materialną